

Mokanda ya kolala

na ba

Baebele

Cecil N. Wright, oyo azali na buku yango

Mokanda epai ya Baebele

MALOBA YA EBANDELI

1. Makambo oyo ezali na kati. Mokomi na yango alobeli yango lokola "liloba ya kolendisa" (13:22) -- maloba oyo esalelami na Misala 13:15 ya lisukulu to lisungi. Mpe balobaka ete ebongiseli na yango ezali kolakisa bokokani mingi na lisukulu ya sinagoga: (a) thèse (1:1-4), (b) bokolisi maloba na molongo ya lolenge ya mayele, mpe (c) ekotisami na biteni ya hortatoire [elendisa, kolendisa -rd] ("totika biso"). Likambo ya ntina, bilendiseli na yango etongami makasi na mateya. Mikapo 1:1 kino 10:18 ezali mingimangi ya mateya, mpe elendiseli ezali na kati; Mikapo 10:19 tii 13:17 ezali mingimangi na makambo oyo elobelaka makambo, oyo esangisi mateya oyo eyokani na yango; mpe Mokapo 13:18-25 esukisi mokanda na bansango ya moto ye moko, bakisa mpe elendiseli moko ya mokuse (v.22). Lisusu, eteni moko te ya Mokanda Mosantu etondi mingi na typologie -- lolenge ya Kondimana ya Kala mpe antitype ya Kondimana ya Sika oyo ekokani na yango.

Lolenge. Mokanda yango elimbolami lokola ebandi lokola essai to traité (1:1-4), ekende liboso lokola lisukulu (na nzela ya 13:17), mpe esukaka lokola mokanda to mokanda (13:18-25) -- na v.22 ata kosalela verbe epesteila ("Nakomi"), maloba ya momesano mpo na kokoma mokanda, mpe na AV ebongolami "Nakomi a mokanda." Kasi esukaka kozanga koyeba mokomi na yango to kopesa nkombo ya esika oyo baadresi na yango ezali. Nzokande, emonani ete bayebanaki malamumu (v.19; 10:34 AV) mpe bayebanaki moko na mosusu na Timoté (v.23), mobongwani ya ntoma Paulo mpe moninga ya mosala na ye. Ekoki kozala ete mokanda yango esalemaki mpo na batangi mingi koleka baoyo batindelaki bango na ebandeli mpe mokomi na yango atikaki nkombo na yango te mpo na kopekisa ete báboya yango mpo na makanisi mabe mpo na ye (likanisi oyo bato bakanisaki na ebandeli), atako mbala mosusu bamemi-nsango oyo bamemaki yango bakoyebisa bato oyo batindaki yango mpo na mbala ya liboso. (Talá paragrafe ya misato ya eteni oyo elandi.)

3. Bokomi ya mikanda. Lingomba ya kala na Esti ezalaki kotalela yango lokola mokomi ya Paulo. Kasi likanisi wana esengelaki ntango nyonso te kozala na esika mosusu kozanga kotyola. Clément ya Alexandrie (155-215 T.B.) asimlaki ete Paulo akomaki mokanda yango na Liebele mpe Luka abongolaki yango na Greke (mpo, atako ekokani na mayoki na mikanda mosusu ya Paulo, mingimangi Greke na yango ezali kopolisama mingi mpe lolenge na yango ya mikanda etombwami mingi mpe ya rhétorique koleka oyo ya bango) -- mpe na nsima, Eusèbe (263-339) nsima ya liwa ya Klisto) koloba ete basusu bandimaki Luka abongolaki yango, mpe basusu oyo Clément ya Loma asalaki, ye moko andimaki ete oyo ya nsuka mbala mosusu asalaki yango mpo lolenge na yango ekokanaki mingi na oyo ya Clément. . Nzokande, Origène (pene na mobu 185-254 nsima ya liwa ya Klisto, amimonisaki boye: "Kasi nakoloba, ete makanisi ezali ya ntoma, kasi diction mpe phraseologie ezali ya moto oyo akomi makambo oyo ntoma alobaki, mpe lokola moto oyo akomaki na bopemi na ye makambo oyo nkolo na ye asengaki. Soki, na bongo, lingomba nyonso etaleli Mokanda oyo lokola eutaki epai ya Paulo, tiká ete ezala." akumisamaki mpo na likambo oyo, mpo ete bato wana ya kala mpe bapesaki yango bongo te kozanga ntina.

Likambo ya ntina, moto moko te atyaki ntembe na bofuli na yango. Mpe na katikati, mpe mingimingi pene na nsuka, ya ekeke ya 4 (bambula ya 300) bokomi na yango endimamaki mingimingi lokola Pauline, kozanga makoki ya Clément ya Alexandrie, Eusèbe, mpe Origène ndenge tolobeli yango likoló, mpe kozanga ete bâte-mela yango lisusu makasi na boumeli ya mbula koleka nkama zomi na moko, na ekeke ya zomi na motoba, ntango, na boumeli ya Mbongwana ya Baprotesta, motuna ya bokomi ezalaki efungolamaki lisusu.

Bankombo mosusu oyo balobaka ete ekoki kozala bakomi (ezali te lokola babongoli to lokola ba amanuenses) ezali Apolo, Luka, Barnabasi, Silvane, mpe Clément ya Loma. Lisusu, Priscilla (na lisalisi ya mobali na ye, Aquila) apesamaki likanisi na 1900 T.B., na Harnack, moto ya teoloji ya Allemagne. (Longola Clément ya Loma [oyo akufaki na mobu 97 T.B.?], bato yango bazalaki baninga ya moto ye moko mpe baninga ya mosala elongo na Paulo mpe mbala mosusu balingaki komonisa teoloji na ye. Nyonso ezali kaka makanisi mpamba, ya solo.)

Na ntina ya bozangi bondimi na oyo etali bokomi na ngambo ya basusu na eleko ya Mbongwana, mokanda oyo ezali na esika moko ya kokamwa na makomi ya Kondimana ya Sika na molongo oyo tozali na yango sikawa na mabongoli mingi ya Lingelesi -- ndenge moko na bamaniskri ya Latin, kobanda yambo ya kondimama na ntembe te bokomi ya Paulo -- elingi koloba, kati na mikanda oyo ezali mpenza ya Paulo mpe mikanda oyo babengaka mikanda ya monene. Soki batalelaki yango na ntembe te lokola mokomi ya Paulo, mbala mosusu elingaki kotyama, mpo na bolai na yango, nsima ya 2 Bakolinti. Kasi, na bamaniskri mingi ya Greke, ezali kati na 2 Batesaloniki mpe 1 Timote.

Nzokande, bamosusu balobi na molende ete likambo mpenza oyo ete mokanda yango eyebani te ezali elembeteli oyo ekanisami ete ekomamaki na Paulo, likambo oyo esalemaki na lisolo ya bato ezali ndenge ezalaki. Elobamaki na "batata" ya lingomba ndenge na ndenge ya liboso ete akangaki nkombo na ye na yango te ata komonana na yango ekoki kopekisa bandeko na ye mingi ya Bayuda kotanga yango, mpe kosambisa yango na ntina na yango moko. Mpe ete ezalaki na moto mosusu te oyo ezalaki na makanisi mabe makasi mpe ya monene boye epai na Bayuda oyo babongwanaki mpe oyo babongwanaki te ya eleko wana, ezali likambo oyo ekoki kotyelama ntembe te na lisolo ya bato.

Mbala mosusu ntembe ya makasi koleka oyo ezali kotelemela bokomi ya Paulo ezali ete na 2:1-4 mokomi amonani lokola amitie kati na baye nsango malamumu ememamaki epai na bango na bato oyo bayokaki Nkolo mpe na nzela na bango endimami na likamwisi, nzokande Paulo azali na mikanda lokola koboya polele ete azwaki yango uta na moto to ateyaki yango longola se "na nzela ya emoniseli ya Yesu Klisto" (Bagalatia 1:11-12).

Kasi Robert Milligan, na maloba ya ebandeli ya ndimbola na ye na ntina na Baebete (nk.14-15), na eyano oyo: "Mbala mingi mokomi amisanganaka na batangi na ye te na ntina ya kolonga mitema na bango na ndenge ya malamumu koleka mpe kolembisa batoli na ye moko? Na mokapo ya motoba ya Mokanda oyo kaka, mokomi alobi ete, 'Na yango, totika mitinda ya liboso ya mateya ya Klisto, tótika.' kende liboso na bobongi nie;

Kokoba, alobi boye: "Sikoyo tosengeli kozwa na likambo oyo, ete mokomi ya Mokanda oyo azalaki na mbeba lokola bato oyo akomelaki bango? Tosengeli nde kozwa na likambo oyo ete ye,

lokola mpe bango, basengelaki kosengama mpe kopesa toli ete bákende na boyebi ya boklisto; kozanga likebi ya liloba ya Nzambe? Ya solo te. Mokanda yango moko ezali kokweisa mobimba mpe ya kokoka ya bifundeli nyonso ya ndenge wana, Ntoma awa azali kosangana na batángi na ye, mpe kolobela na ndenge ya petee mpenza mimekano, bosepeli mpe bilikya na bango oyo bato nyonso bazali na yango."

Na nsuka, Milligan alobi (nk.18-19): "Ete Luka akoki kozala lokola amanuensis ya Paulo na kokomaka yango; mpe ete, lokola moto oyo apemami, akoki kozala na ndingisa ya Paulo abongoli na mwa meko lolenge ya Ntoma, ezali ata moke te likambo oyo ekoki kosalema te. Kasi longola se soki tobosani mpenza litatoli ya Batata bakristu, tozali kokangama na kondima ete Paulo ye moko azali mokomi ya solo." ya Mokanda oyo."

4. Esika oyo ozali kokende. Atako ezali na likanisi moko te mpo na esika oyo mokanda yango ezali kokende (basusu balobaki mpo na Yelusaleme, bamosusu mpo na Loma, to mpo na Alexandrie, atako ekoki kozala ete ezalaki bongo te), emonani ete esalemaki mingimingi mpo na baklisto Bayuda oyo bazalaki na likama ya kozonga nsima kaka te (2:1; 4:1) kasi mpe ya lipengwi ya polele (6:4-6; 10:26-29). Ezali na ntina moko te ya ntembe ezala na bapakanano to na baklisto ya bapakanano oyo basimbaki, mpe ata kolobelama te ya Bapakanano lokola bongo (cf. 2:16), kasi likama monene ya kokoma bato oyo bazali na lingomba te to kozonga na Lingomba ya Bayuda -- oyo ya nsuka mingimingi -- yango wana kotya likebi mingi na koleka ya boklisto koleka Lingomba ya Bayuda mpe ya Klisto koleka bikelamu nyonso oyo bizalisami na lola to na mabele.

Tenor général ya mokanda -- (a) bosaleli ya maloba ya filozofi ya Grèle ya tango na tango mpe (b) ba citations nyonso ya Kondimana ya Kala ezali, uta na makomi ya Liebele te, kasi uta na libongoli ya Greke ya LXX), esalelami na Bayuda ya Grèque mpe baklisto oyo balobaka Greke -- ekoki kolakisa ete bato oyo batindelaki bango bazalaki na esika ya Lingomba ya Bayuda ya Grèce na esika ya oyo ya Yelusaleme to ya Palestine. Kasi likambo yango ezali ya kosukisa te. Mpo ete balobaka ete Paulo azongelaki maloba ya makomi ya Liebele mpe ya LXX na mikanda oyo ezali na nkombo na ye mpe atindelaki bandimi ya Bayuda mpe ya bikólo mosusu na mokili ya Bagreke. Mpe na Yelusaleme yango moko Pilate atyaki makomi likolo ya ekulusu ya Klisto kaka na Liebele te kasi na Latin mpe na Greke (Hellenistic) lokola (Luka 23:38, AV; Yoane 19:20). Na yango, makomi ya Baebete epezi mpenza likanisi moko te ya solosolo mpo na esika ya sikisiki ya bato oyo batindelaki yango.

Na King James Version, motó ya likambo ya mokanda yango ezali kotánga boye: "Mokanda ya Paulo Ntoma epai ya Baebete," mpe liloba "Baebete" na ntango ya mokanda yango, mbala mingi, kasi ntango nyonso te, ezalaki kolobela Bayuda ya Palestine. Nzokande, motó ya likambo yango etongami likoló na bamaniskri oyo ekomamaki na nsuka mpe ezali na bokonzi te. Nzokande motó ya likambo oyo ezali na bamaniskri ya kala oyo balobaka ete ezali kaka "Epai ya Baebete", ekeseni te na oyo etali bato oyo batindelaki bango. Mpe, atako ekoki kozala te ete ezalaki mpe eteni ya mokanda ya ebandeli, ebakisami na ebandeli mpenza -- mpe mbala mosusu mpenza elakisi bindimeli ya ebandeli mpenza ete ekomamaki na Bayuda oyo bafandaka na Palestine.

Ezali solo ete Paulo amilobelaki lokola "Moebele ya Liebele" (Bafilipi 3:5), atako azalaki mwana- mboka ya Talase, engumba ya Silisia (Misala 21:39). Kasi ye mpe "akolamaki na engumba oyo [Yelusaleme], na makolo ya Gamaliele, alakisamaki engebene na lolenge ya makasi ya mibeko ya

bankoko na biso" (Misala 22:3). Emonanaki ete oyo ya nsuka nde epesaki ye lotomo ya komibenga Moebele.

5. Ntango ya Kokoma. Ezali mpe na elembeteli moko te ya solosolo kati na makomi na oyo etali yango. Ntango ya sika oyo ekoki kosalema elingaki kozala ebandeli ya bambula 90 nsima ya liwa ya Klisto, mpamba te etangamaki na Clément ya Loma soki na mobu 95 to 96 nsima ya liwa ya Klisto Kasi ezali na elembeteli moko te oyo ezali kotemela ete ekomamaki ata na ntango moko boye na boumeli ya mbula zomi oyo ezalaki liboso ya kobebisama ya Yelusaleme na mobu 70 nsima ya liwa ya Klisto -- oyo ekoki mpenza kozala "mokolo oyo ezalaki kobelema" ya 10:25, ndenge esimbami na motango moko ya lokumu ya bato bato ya mayele. Mpe makomi ya 8:4 mpe 10:11 emonani lokola ete ezali komonisa ete bambeka ya mokolo na mokolo ezalaki naino kopesama, oyo ezalaki solo te nsima ya kobebisama ya Yelusaleme mpe tempelo na yango. (Talá mpe paragrafe oyo elandi.)

6. Esika ya Kokoma. Basusu bazwi 13:24 ("Bango ya Italie bapesaka bino mbote") mpo na kolakisa ete mokomi azalaki libanda ya Italie kati na baninga ya Italie oyo bazalaki kotinda mbote na ndako na lisanga moko esika moko boye na Italie -- oyo ekosala ete Rome ezala esika oyo mokanda yango ekoki kokende mingi. Kasi ya ndenge wana elandi mpenza te. Eteni yango ekokaki mpenza kolimbola ete mokomi azalaki na Italie, akomelaki bato ya mboka moko esika mosusu mpe ete bato ya Italie oyo balobelaki bazalaki bato ya mboka oyo bazalaki kotinda mbote epai ya batangi. Kasi, soki Paulo azalaki mokomi, mbala mosusu likambo yango ekomamaki longwa na Loma mwa moke nsima ya kobima na boloko na ye ya liboso, soki na mobu 63 T.B

7. Bozali na ntina. Atako ekomamaki na etuluku moko boye ya bakristu ya mboka na eleko moko boye na lisolo, mokanda yango ezali na ntina ya libela mpo na bakristu banso -- mpo na kolendisa mpe kolendisa -- na ndenge ete bomoto ya bato ebongwanaka te, mpe makama ya ndenge wana ezali kozela bakristu ya nkola nyonso -- nkola na biso ezali ata moke te exception. Kopesaka moko ya boyekoli ya bozwi mingi na Makomi Mosantu, elobami ete "buku moko te ya Biblia endimami mobimba koleka na ndingisa ya bato nyonso lokola oyo epesaka likanisi ya bonzambe na nsango malamumu, etondi na mateya mpo na ntango nyonso." Mpe motuya oyo ezali mosika na esika oyo ekomamaki, na nani akomaki, to na nani atindelaki ye na ebandeli, mpe soki tokoki to te te koyeba ba données wana na satisfaction na biso mobimba.

Botali ya mozindo

1. Nzambe, lokola alobelaki na batata mbala mingi mpe na ndenge mingi ya kala na nzela ya basakoli, na mikolo oyo ya nsuka alobaki na biso na Mwana moko -- Motindami monene koleka (oyo alobami na ndimbola) -- bokokanisi kati ya TANGO mpe SIKOYO (v. 1-2).

2. Mwana oyo (a) Nzambe aponi mosangoli ya biloko nyonso; (b) na nzela na ye asalaki ba monde (aionas, ba âges); (c) azali kongenga ya nkembo ya Nzambe mpe bokokani ya sikisiki ya Bozali na ye, (d) mpe azali kosimba biloko nyonso na liloba na ye ya nguya; (e) ntango asili kosala kopetola masumu [mosala ya bonganga-nzambe], afandaki na loboko ya mobali ya Mokonzi likoló [emonisi bokonzi, kokabola bokonzi ya molóngó mobimba], (f) kokómaki malamumu mingi koleka baanzelu oyo balobaki polele, bazwi libula ya nkembo oyo eleki malamumu koleka bango (likanisi

yango elobelamaki na mozindo na eteni oyo etikali ya Mokapo 1 [Cf. Bafilipi 2:5-11] mpe ndimbola na yango oyo elobelami na Mokapo 2) (v.2b-4).

LISAKOLI: "Mwana" oyo Nzambe alobi na nzela na ye sikoyo azali "Nkolo" (2:4), "Yesu" (2:9). "Ntoma mpe Nganga Monene ya boyamboli na biso" (3:1), mpe "Klisto" (3:6). Makambo yango mpe oyo tolobeli awa na likoló esengeli kolimbolama na bozindo ntango makomi ezali kokende liboso.

II. MWANA MWANA ALEKI BA ANGELU (1:5 - 2:18).

1. Makambo oyo ezali kosunga bondimisi wana (1:5-14): (a) Nzambe ayebisaki anzelu moko te, "Yo ozali Mwana na ngai" (v.5); (b) Tango Mwana ayaki na mokili, baanzelu bapesaki mitindo ya kosambela ye (v.6); (c) Nzambe akomisi baanzelu na ye milimo (mosuni te), mpe baministre na ye (banzelu) lolemo ya móto (mbala mosusu na ndimbola ete Nzambe azali móto oyo ezali kozikisa, 12:29) (v.7) -- oyo, atako batombolami mpe na nguya, atako bongo basambelaka Mwana (oyo emonani lokola ete ezali ndimbola); (d) Mwana oyo abengami Nzambe, azali na bokonzi ya seko, mpe apakolami mafuta ya esengo likolo ya "baninga" na ye (likolo ya bakonzi mosusu nyonso, kosala ye "Nkolo ya bankolo, mpe Mokonzi ya bakonzi," Emoniseli 17:14) (vs.8-9); (e) Mwana abengaki Nkolo, mpe azalaki na eteni na bokeli ya molongo, oyo ekokufa, ekobongwana, kasi akotikala ndenge moko mpe mibu na ye ekosila te (vs.10-12); (f) Anzelu moko te ayebisamaki na Nzambe, lokola Mwana, "Fanda na loboko na ngai ya mobali" (v.13; tala Misala 2:34-36); (g) Baanzelu bazali banso milimo ya mosala (bakonzi te), batindami mpo na kosala mosala mpo na basangoli ya lobiko (v.14).

2. Implications impliquées na affirmation oyo elobelami (2:1-18): (a) Esengeli ya kozua nsango oyo elobami na nzela ya Mwana na motuya mingi koleka oyo elobami na nzela ya baanzelu (lokola mobeko ya Moize ezalaki, Misala 7:53; Bagalatia 3:19) (vs.1-4); (b) Mokili oyo ekoya etiamaki na nse ya baanzelu te, kasi na moto na bomoto ya Yesu, Mwana na ye, mosangani ya mosuni mpe makila (na lolenge ya baanzelu te, mpe mpo na kosalisa baanzelu te) mpo na kokoka kokufa mpo na bandeko na ye (bato, oyo amimonisaki na bango), alonga liwa, mpe kobikisa bango na bowumbu na yango, kokoma Nganga-nzambe Monene na bango mpe kosala mbeba mpo na masumu na bango (v. 6-18) oyo ezali na kati.

III. MWANA MWANA MONENE KOLEKA MOISE

(POSTOLO YA NZAMBE NA ISRAEL, NA LIKOLO YA KRISTO) (3:1 - 4:13)

1. Likambo ya Bonene ya Likolo (1:1-6): (a) Azalaki na eteni na kotonga ndako ya Nzambe (Israel), Moize asalaki yango te (vs.1-4); (b) Moize azalaki mosali ya sembo na ndako ya Nzambe, kasi Klisto lokola Mwana likolo ya ndako ya Nzambe -- "tozali ndako ya nani, soki tosimbi makasi mpiko na biso mpe nkembo ya elikia na biso kino na nsuka" (vs.5-6).

2. Malendisi mpo na kokokisa masengami mpo na kosala Ndako ya Nzambe (3:7 - 4:13); (a) "Koyeisa mitema na bino makasi te, lokola na nkanda . . . na esobe" (3:7-19); (b) "Tóbanga" kozanga elaka ya kokota na bopemi ya Nzambe mpo na bato na ye" (4:1-11) -- mpo tokoki te kokosa ye oyo tosengeli kosala na ye (vs.12-13).

IV. MWANA MWANA MUNENE KOLEKA AARON

(NGANGA-NZAMBE MOKONZI YA ISRAEL, MPE LIKOLO MOKO YA KRISTO) (4:14 - 6:20).

1. Makoki ya minene ya Klisto (4:14 - 5:14); (a) Aleki "na lola," na nzela ya mbala moko epai ya Nzambe, kasi akoki "kosimbama na mayoki ya bolembu na biso," mpo ete "amekamaki lokola biso, kasi azangi lisumu"; yango wana, tosengeli "kopusana penepene na kiti ya bokonzi ya ngolu na mpiko, ete tokoka kozwa ngolu, mpe tokoka kozwa ngolu mpo na kosunga biso na ntango ya bosenga" (4:14-16); (b) Makoki ya nganga-nzambe monene oyo ezwami na kati ya bato (5:1-4); (c) Makoki ya Klisto oyo eleki, bakisa mpe kozala nganga-nzambe mpo na libela nsima ya molongo ya Melekisedeke (5:5-10) -- mpasi mpo na kolobela yango mpo ete batangi bakomaki "bayokaka te" (vs.11-14).

2. Malendisi oyo etongami likoló na ezalela ya kozanga likama ya batangi (6:1-20); (a) Kotika mitinda ya yambo mpe kokende na bobongi nie (kokoli ya molimo) (vs.1-3); (b) Mpo na koboya lipengwi mpe libebi na yango moko boye (vs.4-8); (c) Kozala 'botau te, kasi bamekoli baye na nzela ya kondima mpe motema molai (makromimetai, motema molai) bazwaka libula ya bilaka" (vs.9-12); (d) Kozala na elikya, lokola Abrahama, na kozanga kobongwana ya toli ya Nzambe, mpo na kozala na "elendiseli makasi" mpe elikia ya kokangama lokola "mokangami ya molimo," . kokoma koleka "ezipeli," esika Yesu lokola mobandisi akoti mpo na biso, "akoma nganga monene mpo na libela nsima na molongo ya Melekisedeke" (vs.13-20).

V. SUPERIORITE YA BOZANGA-NGANGA MELKIZEDEK LIKOLO YA AARONIC

(LEVITIQUE) BONGANGA (7:1-28).

1. Banzela oyo Melekisedeke azalaki kokesana mpe koleka (vs.1-25); (a) Melekisedeke mokonzi mpe nganga-nzambe (ya solo mpe mpo na Klisto, kasi mpo na Arona te) (v.1-2); (b) Bonganganzambe na ye ya libula te, mpe lokola azali na ebandeli ya mikolo to nsuka ya bomoi oyo ekomami te, "afandi lokola nganga-nzambe ntango nyonso" lokola elobami, (solo mpe mpo na Klisto, kasi mpo na Arona te) (v.3); (c) Azalaki monene koleka Abalayama, kopambolaka ye ("oyo moke apambolami na oyo eleki malamú"), mpe kozwaka zomi ya zomi epai na ye, na boye ete, na koloba ete, Levi (mwana ya mwana ya Abrahama mpe tata ya banganga-nzambe ya Yisalaele) afutaki ye moko na zomi na nzela ya Abrahama, mpo ete azalaki naino na loketo ya oyo ya nsuka (vs.4-10).

2. Bozangi kokoka ya Bonganganzambe ya Balevi oyo na nse na yango Mibeko (ya Mose) ezwamaki (v.11-14): (a) Emonanaki na bosenga ya nganga mosusu nsima ya molongo ya Melekisedeke, kasi nsima ya molongo ya Arona te (v.11); Emonani na mbongwana ya mobeko, mpo na kopesa nzela na nganga-nzambe ateleva uta na libota ya Yuda, oyo Moize alobelaki eloko moko te mpo na banganga-nzambe (vs.12-14).

3. Bolamu bwa Bonganganzambe bwa Klisto Nsima ya Molongo ya Melekisedeke (vs.15-28): (a) Esalemi, nsima ya mobeko ya mobeko ya mosuni te, kasi nsima ya nguya ya bomoi oyo ezangi nsuka (akatalutou, oyo ekoki kobebisama te) (vs.15-17); (b) Ememaki elikia ya malamú koleka mobeko moye molongolamaki mopesamaki, na nzela na yango tozali kopusana penepene na Nzambe (vs.18-19); (c) Esalemaki na ndai nzokande bonganganzambe ya Balevi ezalaki te, mpe

Yesu lokola Nganga-nzambe akomaki "mobateli ya kondimana ya malamumu koleka" (vs.20-22); (d) Epesi bonganzambe oyo ebongwanaka te, mpo ete Nganga-Nzambe nsima ya molongo ya sika akoka kobikisa kino na nsuka baoyo bazali kopusana penepene na Nzambe na nzela na ye, nzokande banganga-nzambe ya Balevi bakokaki te, mpo bango moko bapekisamaki na liwa mpo na kokoba (vs.23-25); (e) Emonisami mpe emonisami na ezaleli ya peto mpe ya litona te ya Klisto ye moko mpe bobongi nie ya likabo na ye moko mpo na masumu ya mokili (v.26-28).

VI. SUPERIORITE YA MINISTRE YA MWANA MWANA YA SANZA-PRIESTRE

(NA IMAGERIE EDEFA NA RITUEL YA MOKOLO MONENE YA EMBIEN) (8:1-18).

1. Na Tabernakle moko ya likolo (ya Lola) (8:1-5).

2. Na nse ya Boyokani ya Sika mpe ya Malamumu (8:6-13).

3. Bolimbisi na ntina ya makambo oyo tolobeli liboso (9:1-28): (a) Lolenge mpe ndelo ya kondimana ya yambo mpe makuli na yango (9:1-10); (b) Mbeka monene mpe ya malamumu mingi na nse ya Boyokani ya Sika (9:11-14); (c) Klisto, kasi Moize te, Moyokanisi ya Boyokani ya Sika (9:15-22); (d) Klisto ye moko, kasi banyama te, mbeka ya kokoka na nse ya Boyokani ya Sika (9:23-28).

4. Bosolo (Antitype) Sikawa Contre Elili (Type) Liboso (10:1-18): (a) Ebongiseli ya Balevi (na nse ya mobeko ya Mose) ezalaki kaka na elili ya makambo malamumu oyo ekoya, mpe ezalaki na bokasi mobimba te (vs.1-4); (b) Klisto, mbeka ya suka, azali komonisa bosolo ya likolo oyo elakisami liboso, mpe mbeka ya ye moko ezali mpenza na bokasi (vs.5-18).

VII. EKOLO YA HORTATORI MPE YA PRATIQUE EZALI NA MAKAMBU OYO ELOBA LIBOSO(10:19 - 13:17).

1. Elendiseli ya kopusana penepene na Nzambe na nzela ya Klisto mpe kopengwisa te (10:19-39): (a) Kopusana penepene na motema ya solo na bondimi mobimba (vs.19-22); (b) Simba makasi liyamboli ya bondimi na biso (v.23); (c) Kokanisa moko na mosusu mpo na kosilikisa mpo na bolingo mpe misala malamumu, kotika te koyangana elongo (vs.24-25); (d) Soki tosali 'masumu na nko nsima ya kozwa boyebi ya bosolo,' tozwi na ntembe te kozongisa mabe ya Nzambe (v. 26-31);(e) Kasi kobosana te mikolo na yo ya kala, nsima ya kongenga, lolenge nini onyokwamaki mpe opesaki mbeka, mpe bómona ete bobungisa te mbano na bino ya mbano, kotingama na kondima na bino mpo na lobiko ya molimo na esika ya kokita lisusu na libebi (v.32-39) oyo ezali na kati.

2. Kondima ya Bilombe ya kala oyo esimbamaki lokola bandakisa ya komekola (11:1-40); (a) Lolenge ya kondima (v.1-3); (b) Bandakisa ya bato oyo bazalaki liboso ya mpela : Abele (v.4), Enoka (v.5-6), Noa (v.7), (c) Kondima ya Abrahama, Yisaka, Yakobo, Sara, mpe Yozeze (v.8-22); (d) Kondima ya Moize mpe ya Bayisraele, mpe ya Rahab (vs.23-31); (e) Bandakisa mosusu ya bondimi (v. 32-40).

3. Ndakisa ya Yesu (12:1-3): (a) Tozingami na lipata ya batatoli lokola oyo tolobeli liboso, tokima na motema molai (hupomones, bokasi, molende) momekano ya mbangu oyo etiamaki liboso na biso (v.1); (b) Sala yango kotalaka (aphorontes, kotala mosika) epai ya Yesu, mokomi (archegon,

mokambi monene, mobongisi-nzela) mpe mobongisi ya bondimi na biso, ete bolemba te, kolemba na milimo na bino (vs.2-3); (c) mikakatano mpe mimekano ya bomoi ya moklisto ezali na mokano ya boboto lokola disipilini mpo na kobongisa bizaleli na biso (vs.4-11).

4. Elendiseli mosusu mpo na koyika mpiko (12:12-29); (a) Na kotalela makambo oyo tolobeli (vs.12-17); (b) NA KOBANDA LISUSU NA SUPERIORITÉ YA SOMO YA EXPÉRIENCE NA BISO NA KOYA EPAYI YA NZAMBE NA NGOMBA SION NA YERUSALEM YA LIKOLO NA NZELA YA KRISTO LIKOLO YA KOYA EPAYI YA NZAMBE NA NGOMBA SINAI NA MABELE NA SE YA MOSE (vs.18-29).

5. Elendiseli mpo na mikumba ya bomoi ya moklisto (13:1-17); (a) Misala ya bomoi ya bato -- bolingo ya bondeko, boyambi bapaya, bokundoli baye bakangami na bokangami, libala oyo esimbami na lokumu mpe bizaleli ya mbindo oyo ekimi, bonsomi na bolingo ya mbongo, bosepeteli na oyo tozali na yango (vs.1-6); (b) Misala ya lingomba -- komikundola bakambi ya kala (mbala mosusu bakufi sikawa) mpe komekola kondima na bango (mpo ete Yesu azali ndenge moko ntango nyonso mpe azali kozela epai na biso oyo azalaki kozela epai na bango), koboya komemama na mateya ndenge na ndenge mpe ya kokamwa, kofandisama na ngolu (na nzela ya Klisto, atako ememaka kofinga) mpe te na milulu ya Bayuda, na nzela ya Klisto kopesa masanzoli na Nzambe ntango nyonso, kosala malamumu mpe kokabola oyo yo bozala na yango, tosa baye bazali na bokonzi likolo na bino (tois hegoumenois humon, baye bazali kokamba na bino) -- bakambi na bino ya lelo (vs.7-17).

VIII. BOSUKI YA EPISTOLAIRE (13:18-25).

1. Lisengi ya Mokomi -- mpo na losambo ya batangi, mpo ete azongisama na bango noki (vs.18-19).

2. Lipamboli (vs.20-21).

3. Nsango ya moto ye moko (v.22-23): (a) Elendiseli ya "koyika mpiko na liloba ya elendiseli" oyo mokomi awutaki kokoma (v.22); (b) Nsango oyo elobi ete "ndeko na biso Timote azwi bonsomi," na mokomi oyo azali kolakisa elikya ya komona bango elongo na ye kala mingi te (v.23); (c) Kosenga ete batangi bapesa mbote na bakambi na bango, mpe basantu banso -- mbala mosusu mpo na ye (v.24a); (d) Ba oyo ya (apo, ya, to ya) Italie (oyo ekanisami ete bazali elongo na mokomi) bapesaka mbote na batangi (v.24b).

4. Lipamboli ya nsuka (v.25).

Ba Angels - Ba Ministres na YeMokapo 1:7 (Euti na Nzembo 104:4)

Mabongoli:

Nzembo 104:4"Oyo akomisaka baanzelu na ye milimo, baministre na ye lolemo ya moto" -- na "basali" lokola botangi mosusu mpo na "banzeli" (NKJ V).

"Nani akomisaka mipepe bamemi-nsango na ye; Milinga ya moto ministre na ye" -- na "baanzelu na ye mipepe" lokola botangi mosusu mpo na "mipepe bamemi-nsango na ye" (American Standard Version).

Baebale 1:7: "Mpe mpo na baanzelu, alobi: 'Oyo akómisi baanzelu na ye milimo Mpe basali na Ye lolemo ya móto" (New King James Version).

"Mpe mpo na baanzelu alobi ete, Oyo azali kosala baanzelu na ye mipepe, Mpe mosali na ye lolemo ya móto" (American Standard Version).

Ba paraphrases mpe/to Ba Commentaires:

James Macknight, Mikanda ya Bantoma: "Oyo asalaki baanzelu na Ye biloko ya molimo, mpe basali na ye lolemo ya móto; -- elingi koloba, likambo monene oyo elobami mpo na baanzelu ezali, ete bazali bikelamu oyo ekangami na mosuni te, oyo basalelaka Nzambe na mosala makasi."

Neil nyonso oyo alingi.

* Bazali na mokano na bango moko te longola bobele kotosa to kozanga kotosa Nzambe, lokola ezali mpo na bakristo. Kasi bakoki kosala masumu, mpe basusu basali yango (2 Petelo 2:4; Yuda 6). -- CNW

Lisoló ya Biblia ya Cambridge: "Quotation: Psa.104:4. Na ebandeli maloba moko na ntina ya Nzambe: 'Ye oyo akómisi mipepe baanzelu na ye [elingi koloba bamemi-nsango], mpe milinga ya móto basaleli na ye [basali]' (CT). Mokomi na biso abalusaka ndimbola -- mbala mosusu kolanda mokomi ya 2 Esdras 8:22, oyo asalaka ndenge moko -- na boye ete elakisi ete baanzelu basalaka misala ya Nzambe na mokili ya bozalisi. Bango bazali basaleli ya Nzambe."

Tyndale Bandimbola ya Kondimana ya Sika: "Bobongoli ya Liebele [ya Nzembo 104:4] ekokaki kozala 'Nzambe azali kokómisa mipepe bamemi-nsango na Ye, mpe milinga ya móto basaleli na Ye.' LXX, oyo elandi na mokomi ezali na 'Akómisi baanzelu na Ye mipepe, mpe basaleli na Ye lolemo ya móto.' on Mt. Sinai.

A. T. Robertson, Word Pictures in the New Testament: "Luneman azali koloba ete Liebele awa ebongolami na mabe mpe alingi koloba ete Nzambe akómisi mipepe bamemi-nsango na ye (baanzelu te) mpe móto oyo ezali kopela basaleli na ye. Yango nyonso ezali solo [ete asalaka bongo], kasi yango ezali te ntina ya mokapo oyo. Basakoli mpe bazali ntango mosusu lokola mopepe makasi to móto."

LISAKOLI: Na elilingi ya maloba oyo babengaka lisese, bokokanisi elobami te na "lokola" to "lokola," kasi lokola bosolo, lokola na maloba ya alanga-nzembo, "Bolingi na ngai ezali rose motane, motane," to na Baebale 12:29, "Nzambe na biso azali moto oyo ezali kozikisa." Na maloba mosusu, Robertson azali komonisa Baebale 1:7 lokola maloba ya elilingi.

Commentaire Homiletique ya Mosakoli: "Nguya ya mokapo ezali na polele oyo ezali kolakisa likanisi ya Oyo-Aleki-Likoló oyo basaleli na baanzelu oyo 'na mbangu oyo asengi,' balambi te lokola mopepe, na mayele mabe lokola móto." (Na maloba mosusu, elilingi mosusu ya mokapo yango lokola lisese.)

Kondimana ya Greke ya Expositor: "Mokomi [ya Baebale] andimi libongoli ya LXX [ya Nzembo 104:4] mpe ezali kokokisa mokano na ye ya kolakisa ete mosala ya bizaleli ya baanzelu ezali

mosala, mpe ete lolenge na bango mpe lolenge na bango etali mokano ya Nzambe. Yango ezalaki likanisi ya Bayuda ya lelo."

Ra likanisi ya kotombola Mwana oyo azali naino likoló na kokokanisa."

"Koloba, bongo, ete Nzambe akomisi baanzelu na ye makasi lokola mipepe mpe mipepe makasi oyo ekoki kopekisa te, ekoyokana malamumu mpenza na mwango ya Ntoma; mpe lisusu na bonene mpe botongi ya eteni elandi oyo kati na yango baministre ya Nzambe bakokanisi, bobele na móto te, kasi na móto ya móto. [Oyo ekozala mpo na kososola eteni yango na lolenge ya elilingi. – CNW] Kasi na likambo oyo, atako liloba ruach ekokaki kosalelami na Liebele [mpe ezalaki], mbala mosusu elingaki kobongolami na Greke anemos, lokola na Kob.10:13, 19; na ndenge ya elilingi, lokola na Kob.15.8, 10, mpo na mpema ya Yehova.

"Mingi mingi koleka, bongo, na boyokani na contexte mpe bosaleli ya monene ezali liloba molimo lokola epesami na Version na biso ya Lingelesi. Na Biblia mobimba, mbala mingi liloba molimo eteleme na bokese ni na liloba mosuni; oyo ya nsuka esalelami na elilingi mpo na eloko nyonso oyo ezali na bolembu, ya bolembu, ya kobeba, mpe oyo ebebaka; mpe oyo ya liboso, na lolenge moko, mpo na oyo ezali makasi, ya peto, mpe oyo ebebaka te. ... Na te lolenge mosusu, na yango, mokomi na biso akokaki mpenza kotombola baanzelu na motuya ya bandeko na ye Baebeli koleka na kobenga bango bilimu 'oyo baleki na makasi,' mpe oyo balongolami mobimba na botau nyonso, bosoto, mpe bozangi kokoka ya mosuni."

"Oyo mpe, eyokani malamumu na lisolo ya mayele wana ya peto ya lola, kino na oyo epesami kati na Makomami Mosantu. Basaleli ntango nyonso lokola baministre ya Nzambe (leitourgoi), liboso na bango banguna ya Yehova mbala mingi banyangwaki lokola cire to matiti ya matiti liboso ya móto ya móto. Yango emonisami mingi mpe emonisami na kokweisama ya Sodoma mpe Gomola." (Gen. Xix.1-26); bobebisi bana ya liboso ya Baezipito (Ex.xii,29,30);

Maloba ya nsuka:

Motángi akoki komona ete Baebeli 1:7 emonisi mokakatano ya kobongola. Ezali komonisama na bokese ni kati na makomi ya New King James Version (lokola mpe KJV ya kala) mpe American Standard Version, mpe na botángi oyo ebongwanaka na marge na yango. Ezali mingimingi na boyokani, nzokande, na soki pneumata esengeli kobongolami lokola "bilimo" to "mipepe".

Soki ebongolami "mipepe," boye "mipepe" mpe "moto" ezali mingi mingi kososolami na ndenge ya elilingi, lokola na motango malamumu ya ba commentateurs. Soki ebongolami "bilimo," lokola na King James Versions, "moto" ezali naino na likoki mingi ya kososolami na lolenge ya elilingi.

Macknight mpe Milligan bayokani, mpe bango mibale bayokani na libongoli ya makomi ya King James mpe ya New King James. Kasi Milligan azali kosala ba pasi mpo na koswana na bolayi mpo na ko soutenir rendition wana, mpe asali que oyo mpo na mokomi oyo ezali likambo ya kondimisa.

Yango nde ezali kopesa ntina ya maloba ya II, I, (c) na plan na ye ya Baebeli boye: "Nzambe akómisi baanzelu na ye milimo (mosuni te), mpe baministre na ye (baanzelu) móto ya móto (mbala

mosusu na ndimbola oyo ete Nzambe azali móto oyo ezali kozikisa, 12:29)" -- elingi koloba na ndenge ya elilingi.

Mokili ekoya

Mokapo 2:5, 9

1. BAEBRE 2:5: "Mpo ete akitisaki na nse ya baanzelu te mokili oyo ekoya, oyo tozali kolobela."

Na mabongoli na biso ya Lingelesi oyo bato mingi basalelaka mpo na Kondimana ya Sika, ezali na maloba minei ekeseni oyo ebongolami "mokili" (aion, mbula, mbala 38; ge, mabele, mbala 1; kosmos, mbala mingi ezali kolobela molóngó, mbala 186; mpe oikoumene, oyo ezali kolobela mabele oyo bato bakoki kofanda to oyo bato bafandi, mbala 14). Oyo ya suka ezali liloba ya "mokili" na makomi oyo ezali likolo. Ezwami na Kondimana ya Sika mbala 15, ebongolami lokola "mokili" na Mat; 24:14; Lk.2:1; 4:5; Misala 11:28; 17:6,31 mpe 17:6,31; 19:27; 24:5; Rom.10:18; Ebr. 1:6 (na likoló); 2:5; Emon.3:10; 12:9; 16:14, mpe ebongolami "mabele" na Lk. 21:26.

Longola se oyo ekoki kozala "mokili oyo ekoya" na makomi oyo ezali likolo, ba références nionso ezali na mabele na biso ya lelo to, na ndenge ya elilingi, bavandi na yango, ndenge ekoki komonana na kotalaka mokapo moko na moko. Kasi boyokani mobimba ezali te kati na balimboli mpo na ndimbola ya "mokili oyo ekoya" (ten oikoumen ten mellousan, mabele oyo bato bafandi oyo ezali koya, 2:5), oyo ezali elobeli moko te na Greke na "mokili oyo ekoya" na 6:5 (mellontos aionos, eleko oyo ezali koya). Talá makambo oyo elandi:

1. Commentaire ya Biblia ya Cambridge: "mokili oyo ekoya: mokili ya lola, oyo na ndenge moko boye ezali motó ya likambo ya mokanda mobimba."

2. B. W. Johnson, Kondimana ya Sika ya bato na Maloba: "Na maloba mpenza, 'mabele oyo bato bafandi na mikolo ezali koya.' Bayuda babengaki eleko ya Bayuda 'mokili ya lelo.' Eleko oyo ekolanda yango ekozala mokili oyo ekoya.' Bolobeli ezali mingimingi na bileko ya nsango malamau oyo ekoya na esika ya mokili ya seko."

MAKAMBU YA MUTU MOKO: Soki bosukisi ya Johnson ezali malamau to te, makanisi oyo azwi na yango ezali ya kosukisa te. Ekoki kozala malamau to te na kotalela Mat.12:32, "ezala na mokili oyo te, to na oyo ekoya" (oute en touto to aioni oute en mellonti), elobamaki ntango Klisto azalaki naino na bomoi mpe liboso ete eleko ya Bayuda esila. Kasi na Ef. 1:21, oyo ekomami nsima ya eleko ya Bayuda esilaki mpe eleko ya nsango malamau esilaki kozwa esika na yango, "bobele na mokili oyo te, kasi mpe na oyo ekoya" (ou monon en to aioni touto alla kai en to mellonti), ezali polele ete elimboli kaka te na eleko ya boklisto ya lelo na mabele kasi lisusu na eleko ya seko oyo ekolanda.

Mpe Yesu ye moko (Marko 10:30; Luk. 18:30), yambo ete eleko ya Bayuda esila, alakaki bantoma na ye mapamboli mosusu "sikoyo na ntango oyo. . . mpe na mokili oyo ekoya bomoi ya seko" (nun en to kairo. . . kai en to aioni to erchomeno zoen aionion) -- ezali polele ete ezali kolobela mapamboli na bomoi na bango mabele mpe bomoi ya seko na mokili ya seko oyo ekoya.

Lisusu, na Lk.20:34-36 Yesu alobaki boye: «Bana ya mokili oyo (ainos touto, mbula oyo) babalaka, mpe bapesameli na libala bakokani na baanzelu; Polele oyo ezali na botali te na eleko ya Bayuda lokola "mokili oyo" mpe na eleko ya boklisto na mabele lokola "mokili wana."

Na yango, ekomonanaka lokola ete bosukisi ya Johnson, ezala ya solo to te, esimbami malamumu te na makanisi na ye.)

3. Thomas Hewitt, Tyndale Commentaries: "Basusu basosoli mokili oyo ekoya, ye oikoumene ye mellousa, lokola ezali na ndimbola moko lokola na molongo, 'Nzokande biso, engebene na elaka na ye, tozali koluka lola ya sika mpe mabele ya sika, oyo kati na yango efandi boyengebene' (2 Pet.3:13). Na 6:5 elobeli yango esalemi lisusu, kasi na esika ya oikoumene (the mabele oyo bato bafandi) aion (mbula) esalelami Bokonzi, kasi na ntembe te ekokokisama mobimba na bosikoli na biso ya nsuka.' Ndimbola nini esalelami na fraze yango etiamaki na nse ya baanzelu te;

4. James Macknight, Mikanda ya Bantoma: "Ebongiseli ya nsango malamumu ebengami ainos milloutos, eleko ekoya, Ebr.6:5, kasi ata moke te oikoumene millousan, mokili oyo ekoki kofandisama oyo ekoya. Frazeyango, soki nasali libunga te, elakisi mboka ya lola oyo elakamaki na Abraham mpe momboto na ye ya molimo. Yango wana, lokola oikoumene, mokili, mokili, Lk.2:1, mpe bisika mosusu, na nzela ya elilingi ya momesano, elakisi bafandi ya mokili, fraze oikoumene millousan ekoki mpenza kolimbola bafandi ya mokili oyo ekoya, oyo babengi [na] Ebr.1:14 'Baoyo bakozwa libula ya lobiko.'"

5. Robert Milligan, Mokanda na Baebele: " Mokili ekoya (ye oikoumene he mellousa) elakisi, eleko ekoya te (ho aion ho mellon) lokola na Mat.12:39, etc., kasi mokili oyo ekoki kofanda na nse ya bokonzi mpe boyangeli ya Masiya (ch.1:6). Ezali mokili oyo tozali kobika sikoyo; mpe kati na yango, ntango ekozala kopetolama na lisumu [emphasis abakisi], basikolami bakozala na bomoi libela na libela Mpo na moto, ekelamaki liboso (Ebandeli 1:28-31);

MAKAMBU YA MUTU: Likanisi ya Milligan esalaka ete mabele oyo bato bafandi eyamba mokili ya lelo mpe ya mikolo mizali koya (mbula) na nse ya boyangeli ya Masiya, mpe emonani ete ezali na makambo mingi ya kokumisa yango.

Tango ekoya tango lola ya liboso pe mabele ya liboso (mabele na etando na yango ya zinga zinga oyo babengi lola, oyo babengaka yango pe lola) ekoleka kasi ekozwa esika na yango na lola ya sika pe mabele ya sika lokola continuum, oyo kati na yango efandi bosembo (2 Pet.3:12-13; Em.20:11; 21:1-2), na engumba, Yelusaleme ya sika, ekokita na lola uta na Nzambe (Emon.21:10-11), efandi na baye bankombo na bango ekomami na buku ya bomoi ya Mwana-Mpate (Emon.21:24-27).

Lisusu, uta lisekwa mpe bomati na ye Klisto azali na bokonzi nyonso na lola mpe na mabele (Mat.28:19), mpe akoyangela na kati na yango mibale kino banguna nyonso bakotia na nse ya makolo na ye (Misala 2:33-35), oyo ya nsuka ekozala liwa, mpe likolo ya kobebisama na yango (tala Em.20:13-14) mpe nsuka ya mabele ya lelo, akopesa bokonzi na mabele ya lelo Tata, kokoma na nse na ye (1 Cor.15:20-28) -- emonani ete, nzokande, atako azali na nse, kozala co-regent libela na libela (tala Heb.1:8; Yis.9:6-7; Dan. 2:44; Em.22:1-5). Liyebisi: Soki esengeli koloba na molende ete mikapo misato ya yambo kati na biteni oyo eyambaka mpenza te boseko, na ntembe

te Em.22:1-5 eyambaka yango, na boumeli na yango esengeli kozala na "kiti ya bokonzi ya Nzambe mpe ya Mwana na Mpate" -- na "Yelusaleme ya lola" (Ebr.12:22) ekoya na "mabele ya sika" (Emon.21:1-2, 10) -- lola mpe mabele ekomi moko, lokola tokoki koloba bongo.

II. BAEBRE 2:9: "(a) Kasi tozali komona ye oyo akitisaki mwa moke koleka baanzelu, ye Yesu, -- (b) mpo na mpasi ya liwa oyo alati motole ya nkembo mpe ya lokumu, -- (c) ete na ngolu ya Nzambe ameka liwa mpo na moto na moto."

Ya boye (euti na ASV) ezali pene na bobongoli ya solosolo ya ebandeli lokola ekoki, mpe mpo na komonisa mpe ko souligner original na ndenge ya grammair to kotisi biteni na yango misato ya minene na (a), (b), mpe (c) mpe tokaboli yango na ba tirets.

Yango emonisi polele ete (b) mpe (c) ezali na boyokani ndenge moko na (a), mpe ete (b) to (c) ekokaki kolongolama kozanga kosala mobulu na ebongiseli ya gramere ya fraze. Nzokande kosala bongo ekoloba te ete nyonso mokomi alingaki kokamwisa. Ezali mpe komonana polele ete (b) ezali na boyokani mingi na makanisi na v.8 oyo eleki, mpe (c) ezali na boyokani mingi na v.10-18 oyo elandi; mpe mbala mosusu yango nde esalaka ete molongo oyo balobeli yango ekeseni na molongo ya makambo oyo esalemaki.

Mabongoli ndenge na ndenge elukaki kobongisa bopanzi sango ya makanisi na kosala ba paraphrases, misusu na ndenge ya monene koleka misusu -- kasi te kozanga ko flou na meko moko boye ba connexions ya makanisi ya sikisiki oyo towuti kolobela. Bandakisa oyo elandi epesami, na bobakisami ya ba degrés ya paraphrase, mpe motangi akosambisa soki ezali kolakisa kobongisama mobimba mpo na ye, mpe boni.

NIV: "kasi tomoni Yesu, oyo akitisaki mwa moke koleka baanzelu, sikawa alati motole ya nkembo mpe ya lokumu mpo ete anyokwamaki na liwa, mpo ete na ngolu ya Nzambe ameka liwa mpo na moto nyonso."

NAB: "Kasi tozali komona Yesu alati motole na nkembo mpe na lokumu mpo ete anyokwamaki na liwa: Yesu, oyo akómaki mwa moke na nse koleka baanzelu, mpo na mokano ya boboto ya Nzambe, ameka liwa mpo na bato nyonso."

Barclay, oyo azali: "Oyo tozali komona ezali Yesu. Mpo na mwa ntango moke, akómaki na nse koleka baanzelu. Kasi sikoyo tozali komona ye alati motole ya nkembo mpe ya lokumu, mpo na liwa oyo anyokwamaki, mpo ezalaki mokano ya boboto ya Nzambe ete Yesu akutana na liwa mpo na bato nyonso."

Phillips, oyo azali: "Oyo tozali komona mpenza ezali Yesu, nsima ya kokómisama mpo na mwa ntango moke na nse ya baanzelu (mpe bongo kozala na nse ya mpasi mpe liwa), mpo ete, na ngolu ya Nzambe, ameka liwa mpo na moto nyonso, oyo alati motole ya nkembo mpe lokumu." (Phillips asalaka mosala kitoko ya kobongisa lisusu engebene molongó ya likambo oyo esalemi, kasi na kosaláká bongo azali kozipa boyokani ya sikisiki ya makanisi oyo tolobeli awa na likoló.)

Liloba ... Kokabola Molimo & Molimo
Mokapo 4:12-13

Texte (ASV): "12. Pamba té liloba ya Nzambe ezali na bomoi, mpe ezali na mosala, mpe eleki mopanga nyonso ya mino mibale, mpe ezali kotóbola kino kokabola molimo mpe molimo, matonga mpe mokuwa, mpe noki kososola makanisi mpe mikano ya motema. 13. Mpe ezali na ekelamu moko te oyo ezali komonana na miso na ye te: kasi biloko nyonso ezali bolumbu mpe efungwami liboso ya miso na ye oyo tosengeli kosala."

Milongo oyo ezali nsuka ya elendiseli ya nokinoki mpo na bakristu, na nse ya Klisto, mpo na kosala te libunga oyo Yisalaele esalaki na nse ya Moize, mpe na kozanga botosi na liloba ya Nzambe abungisaki elikya mpe elaka ya kokota na Kanana elongo na bopemi na yango uta na bowumbu ya Ezipito mpe bokasi ya mobembo na bango ya esobe, oyo ezalaki elilingi ya batikali na Kanana ya lola mpo na bana banso ya sembo ya Nzambe -- ya oyo Sabata ya poso na poso oyo ezalaki kopesama na Yisalaele ya mosuni ezalaki mpe ndakisa.

Verse 12 elobeli bopusi ya moto na moto ya liloba ya Nzambe na oyo etali mitema na biso soki totiki yango ekota mpe esalaka malamumu. Molongo 13 elimboli mosala ya objectif oyo ekokani na eteni ya Nzambe ye moko na oyo etali bisomei -- oyo esengeli kozala botindiki makasi mpo na kotika liloba na ye esimba bokonzi na bomoi na biso.

1. "Liloba ya Nzambe." Awa fraze yango ezali polele kolobela liloba ya Nzambe ndenge elobamaki na nzela ya basakoli (1:1). Baanzelu (2:2), pe Mwana na ye (1:2; 2:3), pe na Klisto te lokola Liloba oyo abotami na nzoto, lokola na Em.19:13 (tala Jno.1:1,14; 2: Yo.1). Kasi liloba ya ebandeli "mpo na" esalaka ete bosaleli na yango ya sikisiki ezala na boyokani na "bopemi ya Sabata mpo na bato ya Nzambe" (4:4), mpe mingimingi mpo na nani akoki kokota na yango to te, lokola elobamaki na nzela ya Moize (3:5) mpe Davidi (4:7) mpe awa na nzela ya molobeli ya Klisto oyo apemamaki, mokomi ya Mokanda epai ya Baebele (3:7 - 4:11), mpe na ntembe te na nzela ya basusu ya balobeli na ye lokola (tala 4:1-2, 11).

2. "Kozala na bomoi, mpe kosala." Elingi koloba, liloba ya Nzambe ekoki kosalelamba mpe ekangisaka mpe ezali kosala -- mingi koleka lelo na nse mpe na nzela ya Klisto lokola liboso na ntango ya kala -- mpe na makambo mosusu kutu koleka (tala 2:1-4; 10:26-31).

Klisto azali moyokanisi ya boyokani ya malamumu koleka, na bilaka ya malamumu koleka, koleka boyokani ya kala na Yisalaele ya mosuni, oyo Moize azalaki moyokanisi na yango (8:6). Ntango Nzambe apesaki Yisalaele ya mosuni mokolo ya nsambo, mokolo na ye ya bopemi uta na bozalisi, lokola Sabata ya poso na poso, ezalaki "elili" ya eloko moko ya malamumu koleka oyo ekoya naino na nzela ya Klisto (Kol.2:16; tala Ebr.8:4-5; 9:11; 10:1).

Sabata ya poso na poso ekangami na bakristu te -- pamba te kondimana oyo esengaki kotosa yango elongolamaki na liwa ya Klisto ("Alongoli oyo ya liboso, mpo ete atelemisa oyo ya mibale," 10:9), mpe kotosa Sabata ya poso na poso epesamaki mitindo te na nse ya kondimana ya sika oyo Klisto asali.

Ndenge esi elobami, ezalaki "elili" ya eloko moko ya malamumu koleka oyo ekoya na nzela ya Klisto -- elili ya bopemi ya Saba oyo etikali mpo na bato ya Nzambe (4:6) -- bopemi ya malamumu koleka mpo na bandimi ya Yisalaele ya mosuni ya ntango eleki lokola mpe ya Yisalaele ya molimo ya mikolo oyo ya nsuka. Ekokota tango tokopema na misala na biso na mabele ndenge Nzambe

apemaki na mosala na ye ya kokela lola pe mabele pe bavandi na yango (Ebr. 4:9-11; tala Em.14:13).

Mpe ezali mpo na baye "batosaka" liloba ya Nzambe "ya bomoi, mpe ya mosala" ya bileko nyonso ya mabele, kasi te mpo na baye "bazangi botosi ya eleko nyonso.

3. "Ezali makasi koleka mopanga nyonso ya mino mibale" -- lolenge oyo ekotaka mingi. Na Ef. 6:17, liloba ya Nzambe ebengami "mopanga ya Molimo," esalelamaka na etumba ya molimo. Liloba ya Nzambe ekanisami awa, nzokande, na boyokani na makoki na yango ya kokota mpe kobimisa na botalisami ya kati ya moto na moto.

4. "Kotobola ata kino na bokabwani ya molimo mpe molimo, ya matonga mpe ya mokuwa."

"Molimo" mpe "molimo" esalelamaka mingi na ndenge ya kobongola mpo na "moto ya kati" koleka "moto ya libanda" (2 Kol.4:16). Kasi tango bakeseni moko na mosusu, "molimo" (psuche) ezali na référence na animation physique oyo moto azali na yango en commun na création ya nyama, mpe "elimo" (pneuma) ezali kolobela eteni wana ya moto oyo ekelamaki na elilingi ya Nzambe, oyo ekomisaka moto akokani na Nzambe na ndenge oyo banyama ezali te.

"Matonga" ezali mingi mingi esika mikuwa ekangami mpe esangisami esika moko mpo na ko faciliter mouvement en relation moko na mosusu. Mpe "moelle" esalelamaki na ndenge ya elilingi mpo na bozindo ya molimo, lokola na Euripides na ekeke ya 5 liboso ya ntango na biso, na Hippolyte 225, "mpo na kosala boninga ya moke, mpe te na moelle profonde ya molimo" (Vincent, Word Studies in the New Testament).

Na yango, fraze oyo ezali likolo ezali elobeli ya elilingi mpo na bozindo ya moto ya kati, oyo ekotisami na liloba ya Nzambe mpe biteni na yango oyo etandami polele lokola, mpo na komitala -- te ete ekabolaka "molimo" na "elimo" to "matonga" na "moelle" -- kasi ete ekoti tii na "bokabwani" ya biteni oyo nyonso, na ndenge ya elilingi.

5. "Kososola nokinoki makanisi mpe mikano ya motema." Yango ezali komonisa lisusu mpe kolimbola na ndenge ya solo makambo oyo tolobeli liboso, longola kaka ete "noki mpo na kososola" emonani lokola ezali kosala bosembo te na adjectif verbal, kritikos, na makomi ya Greke, oyo elimboli mayele to na makoki na kososola to kosambisa. (Liloba na biso ya lingala "critic" euti na yango.)

"Liloba yango ezali kokoba na likanisi ya kokabola. Kobanda na krinein mpo na kokabola to kokabola, oyo ekendaka na sens ya mosambisi, ndimbola ya momesano na NT, kosambisa oyo esangisi kokata mpe botalisi bilembeteli. Na kritikos makanisi ya bokeseni mpe kosambisa masangani." (Vincent, Word Studies.) Na nzela ya malamumu ya kozwa lipaso na kati ya motema ya moto, liloba ya Nzambe emonisaka na moto ye moko bizaleli kaka te ya etamboli na ye kasi mpe ya "makanisi mpe mikano ya motema" -- motema na ye moko.

"En plus, oyo (kai), fonctionnement ya kati ya liloba ezuaka homologue na yango na inquisition ya koluka, inévitable ya Nzambe ye moko oyo tosengeli kosala na ye" (Marcus Dodds, na

commentaire na ye ya "Baebele" na Testament grec ya The Expositor). Likambo wana oyo ebakisami elobelami na verse oyo elandi, ndenge elandi:

6. "13. Mpe ezali na ekelamu moko te oyo ezali komonana te na miso na ye: KASI MAKAMBU NIONSO EZALI BOLUBU MPE EFUngwami LIBOSO YA miso NA YE OYO TOZALI KOSALA NA YE" -- to oyo tosengeli kopesa biyano.

Yango wana, kati na makambo mosusu nyonso, Nzambe ayebi ata ndenge na biso ya motema mpe bizaleli na biso epai ya LILOBA na ye, ata soki tolongi kobomba yango na kobombana epai ya baninga na biso mingi to nyonso. Mpe oyo esengeli kozala botindiki ya MAKASI mingi mpo na kotika yango NA ESENGO ete esimba MINGI na bomoi na biso, mpo na kobungisa te elikya ya bopemi ya Sabata oyo elakamaki na bana nyonso ya BOTOSI ya Nzambe nsima ya misala mpe bomoi na biso na mabele esila.

Mateya ya Batisimo

"Batisimo mpo na bakufi" Mokapo 6:2

Yango ezali mpo na kolobela motuna oyo batunaki soki Mokapo 6:2 esengelaki kozala na "batisimo mpo na bakufi" (1 Kol.15:29). Atako ekoki kozala ete esalemaki mpo na yango te, ebongi te ete tólobela likambo yango na ntina na yango.

Lokola v.30 ekotisi argument mosusu ya lolenge moko (oyo ezali kokoba tii na v.32), to soki te, ndenge basusu bakanisaka, ekoki kutu kozala eteni ya argument moko, tokopesa nyonso mibale esika moko, atako tozali kobenda likebi na biso mingi na v.29.

Mokanda ya Makomami (ASV) .

29 Soki te, bato oyo babatisami mpo na bakufi, bakosala nini? Soki bakufi basekwi ata moke te, mpo na nini bazwi batisimo mpo na bango? 30 mpo na nini biso totelemaka na likama ngonga nyonso?

Oyo ezali oyo babengaka argument ad hominem -- elingi koloba, na moto -- ko exposer, na cas oyo, inconsistance entre pratique na fait soki lisekwa ya bakufi ezali te.

Ezali komonisa polele (1) ete bato mosusu esika moko boye, soki na Korinti te (esika oyo esengelaki pene na kozala mpo ete ntembe ya ad hominem ezala malamumu mpo na kobundisa mabunga kuna), bazalaki "batisimo mpo na bakufi," ata soki yango elimboli nini; (2) ete mokomi azwaki lokola likambo ya mpamba ete batangi na ye bayebaki likambo yango; lisusu (3) ete ezalaki momeseno ya bato banso te, mpo ete baoyo bazalaki kosala yango baponamaki lokola "bango", oyo emonani mpe ete elongoli mokomi. Nzokande (4) etumbu moko te emonisami, oyo emonani mwa kokamwa soki ezalaki mabe, mpe mingimungi soki ezalaki na makambo na yango na Korinti uta ntina monene ya Mokanda ezalaki ya kobongisa bokeseni ya bizaleli malamumu, ya molimo, mpe ya mateya na lingomba kuna.

Atako batangi ya liboso ya Paulo balingaki kososola esika ya lisolo ya lisolo mpo na ntembe na ye kozanga ete ayebisa makambo mosusu, biso lelo tozali na litomba yango te. Mpe kozanga yango, bakisa mpe flexibilité ya liloba oyo ebongolami "mpo na" na expression "mpo na bakufi," eboti ba

théories presque sans fin (kati na 30 na 40), misusu ezali polele lokuta, misusu mingi pene ya kondimama, kasi moko te ya conclusion to ya décisif mobimba.

Na yango, oyo eleki malamumu oyo tokoki kosala emonani lokola (1) komona oyo ezali na ntina mingi mpo na kotalela na biso, na makanisi nyonso oyo emonani lokola ezali na molongo, mpe ndenge moko (2) kobenda likebi na bosaleli ya liloba ya Greke huper, oyo ebongolami mpe hyper, mpe ebongolami "mpo na" na maloba "batisimo mpo na bakufi" -- oyo tokosala na molongo ya inverse.

Na ndimbola na yango ya solo huper elimboli likolo to likolo to koleka. Kasi na Kondimana ya Sika, mpe ndenge moko na LXX, ezwami kaka na ndimbola oyo ezali ya solo te.

Huperna Kondimana ya Sika

Huperezali na mbala 160 na Kondimana ya Sika. Na 134 kati na yango ezwami na maloba na cas génitif, bakisa mpe makomi na biso; mpe na 104 ebongolami "mpo na" na KJV; na 12, "ya"; na 8, 'mpo na' (moto) bolamu"; na 3, "na nkombo ya (ya moto); na 2, "na esika ya (ya moto)"; na 5, ndenge na ndenge -- moko moko na moko ya oyo elandi: "na ngambo ya (ya moto) (Mk.9:40); "oyo etali" (Rom.9:27); "epai" (2 Kol.7:7); "na ntina ya" (Filp. 1:29a); "na" (2 Tes.2:1).

Huperna cas accusative esalemaka mbala 20, ebongolami "likolo" mbala 12; "koleka," mbala 3; "koleka," mbala 2; "koleka," mbala moko (2 Kol.8:3); "na" mbala moko (2 Kol.12:13); "esili," mbala moko (Ef.1:22).

Huperlokola adverbe esalemaka mbala 6, ebongolami "very chiefest" mbala 2; "mingi," mbala moko (2 Kol.11:23); "eleki mingi," mbala moko (Ef.3:20b); "kolekisa ndelo," mbala moko (1 Tes.3:10); "likolo mingi," mbala moko (1 Tes.5:13).

Huperna genitif, ndenge elimbolami na Arndt & Gingrich, Lexicon grec-anglais ya Kondimana ya Sika mpe mikanda mosusu ya boklisto ya liboso: (a). mpo, na nkombo ya, mpo na bolamu ya moto to eloko moko: (b). Na genitif ya eloko, na tina ya kosala nionso oyo ezali na considération pona yango; (c). Na esika ya, na esika ya, na kombo ya. (Ntango mosusu oyo esangani na na nkombo ya, mpo na bolamu ya.); (d). Mpo na kolakisa NTINDA oyo ezali kotambola to NTINDA,* mpo na, mpo na bolamu ya, mpo na; (e). likolo mpe koleka ezali possible na huper tes eudokias (Fil.2:13); (f). Na ntina na, etali (pene na ekokani na peri, mpe mbala mingi ba échanges na MSS).

Huperna accusative : na sens ya koleka, koleka, likolo pe likolo, koleka, koleka.

Huperlokola adverbe: mingi (2 Kol.11:23). (Talá mabongoli oyo ezali awa na likoló.)

* Thayer ndenge moko: "4. Ya NTINDA oyo EZALI NA LISUSU to EZALI KOTAMBOLA; na ntina ya, mpo na, moto to eloko nyonso."

Bandimbola oyo eponami

1. Batisimo ya ba procureurs na kombo ya bakufi. "Ndimbola se moko oyo ekoki kondimama ezali ete ezalaki na kati ya bakristu mosusu na Korinti momeseno ya kobatisa moklisto ya bomoi na esika ya mobongwani mosusu oyo akufaki liboso ete elambo wana epesamela ye. Momeseno ya boye ezalaki kati na ba Marcionites na ekeke ya mibale [Marcion afulukaki penepene na mobu 144 nsima ya liwa ya Klisto], mpe naino liboso kati na lingomba moko oyo babengi Cerinthians [Cerinthus." efulukaki soki na mobu 100 T.B mowe;na nsima koyaka na mbeto ya mowe balobaki na ye, mpe ye apesaki eyano te, mosusu ayanolaki na esika na ye, mpe bongo babatisaki bato oyo bazali na bomoi mpo na bakufi.' Santu Paulo bongo, na oyo alobi awa, andimi momeseno ya biyambayamba? momeseno Asalelaka lisusu moto ya liboso to ya mibale te na eteni oyo mobimba ezali elembeteli te mpo na basusu Baoyo basalaka bongo, mpe bandimaka lisekwa moko te, mbala mosusu ebimaki na kati ya Bayuda oyo babongwanaki mbindo ya milulu, moto mosusu ya bomoi asalisaki bango [sic] wudu oyo esengeli, mpe bakufi bazalaki bongo kotalelama peto." (Lisoló ya Ellicott mpo na Biblia mobimba, na nsuka ya ekeke ya 19 T.B.)

"Soki bakufi basekwi ata moke te, bakosala nini ba batisimo mpo na bakufi?" (ver.29) -- motuna oyo na ntembe te Bakolinti bayokaki nguya mobimba, kasi oyo ebungaki mingi likolo na biso mpo toyebi te nini yango elingi koloba .

"Nzokande, ndimbola ya polele ya maloba yango, emonani lokola ezali kolakisa batisimo ya vicarious, oyo kati na yango moninga ya bomoi azwaki batisimo lokola mosungi mpo na moto oyo akufaki kozanga batisimo na mokano ya boklisto mbala mingi ezongisamaki nsima kino bolenge to ata bomoi ya katikati, elekaki, mpo ete motango monene ya masumu ekoki kosukola molimo nsima na yango Kasi na lolenge ya bomoto, ba calculs ya mabe ntango mosusu esalemaki, mpe liwa ya mbalakaka ezalaki kozela batisimo oyo eumelaki mingi. Moto moko oyo andimisamaki na kondima ya mowe ayanolaki mpo na ye mpe abatisamaki na esika na ye." (W. Robertson Nicoll, mobongisi, Biblia ya mobimisi, na ebandeli ya ekeke ya 20 T.B.)

LISAKOLI: Atako ezali solo, makanisi mingi mazali na kati ya maloba oyo tolobelawa na likoló. Mingimingi eyebani te soki na nsima ekolaki na bokomi na ye, lokola bato mingi bandimaka yango. Flexibilité ya liloba "mpo na" (huper) e limite ata moke te ba possibilités linguistiques to ba probabilités na baptisme proxy.

2. Libatizi ya babongoli ya bomoi mpo na kozala Bomoko na Klisto. "Basusu basosoli Mobikisi na biso ye moko. Mpo na nini bato babatisami na nkombo ya Mobikisi oyo akufi, Mobikisi oyo atikali kati na bakufi, soki bakufi basekwi te? Kasi ezali, nandimi, ndakisa moko ya kokoka ya bomoko mpo na hoi nekron mpo na kolimbola koleka moto moko oyo akufi; ezali ndimbola oyo maloba ezali na yango esika mosusu te." (Commentaire ya Matthew Henry, ndambo ya liboso ya ekeke ya 18 T.B.)

LISAKOLI: Fraise oyo elobami liboso, oyo Matthew Henry alobelaki mpe ebongolami "bakufi," ezali na boike, kasi na bomoko te, na makomi ya Greke, oyo azali koloba ezali kosala ete ezala mpasi mingi mpo na kolobela Klisto -- mpe na ntembe te ezali solo.

3. Libatizi ya babongoli ya bomoi mpo na kozala na bomoko na Klisto mpe Bakufi bakristu. "Soki bakufi basekwi te, bongo mpo na nini bato oyo babongwanaki bakundami na libatizi mpo na bango, to na makanisi mpo na bango? Rom.6:3-11 emonisi ndimbola ya Paulo na mokapo oyo polele

mpenza. Bakufi bazali kelasi oyo Klisto azali motó mpe mbuma ya liboso mpo na lisekwa. Na libatisi tomisangani na ndenge ya elilingi na kelasi wana, mpe bongo na Klisto, mpe tozali kosala yango mpo na elikya oyo." tokosekwa elongo na kelasi wana na nzela ya nguya ya Klisto (Rom.6:5). mbeba ya mawa ya eteni oyo. kozanga bososoli ya lolenge moko ya mokapo oyo ememaki balandi ya Marcion mpe ya Cerinthus na kosala batisimo ya esika ya boye; (McGarvey mpe Pendleton, Batesaloniki, Bakolinti, Bagalatia, mpe Baloma, ebimisamaki na 1916 kasi ekomamaki na nzela ya Baloma 8 liboso ya 16 Yuli 1908.

LISAKOLI: Rom.6:3-11 elobeli mpenza kozala na biso na batisimo "tosangani na (Klisto) na lolenge ya liwa na ye" mpe "tokozala na lolenge ya lisekwa na ye." Kasi elobeli te bakufi ya bakristu, oyo bakozala "bango" to "bango" (moto ya misato) -- kaka "bisu" to "ya bisu" (moto ya yambo, koyambaka bato banso "babatisami kati na Klisto") mpe "ye," "ya ye," to "Klisto" (moto ya misato, bakufi te mpe oyo bazali kati na Klisto -- oyo tozali kosunga boyokani mpenza te na oyo na Klisto oyo balobelami na Baloma). Lokola ezali bongo, ezali mpasi mpo na komona ndenge nini mokapo ya Baloma esali "polele mingi" ndimbola ya "batisimo mpo na bakufi" na 1 Cor.15:29-30, esika wapi Paulo alobeli "bisu" (ye moko mpe basusu na kati ya lolenge na ye) lokola ekeseni na "bango" ya lolenge mosusu (oyo "babatisami mpo na bakufi"). Na boye amonani lokola azali komisala ete "abatisamaki mpo na bakufi" te na ndimbola ya eteni ya nsuka, nzokande, engebene na McGarvey mpe Pendleton, abatisamaki bongo - bokeseni ya plat.

4. Batisimo ya bato oyo babongwanaki na likanisi ya lisekwa ya bakufi. "Ba exposants grecs bazuaki yango lokola etali bakufi (huper na sens ya peri mbala mingi lokola na 2 Cor.1:6) lokola batisimo ezali bokundi mpe lisekwa (Rom.6:2-6)." (Robertson, Bililingi ya maloba na Kondimana ya Sika, 1931.)

"Balimbolami ya Bagreke bazalaki kotalela maloba bakufi lokola ekokani na lisekwa ya bakufi, mpe batisimo lokola emoniseli ya kondima na liteya ya lisekwa." (Vincent, Boyekoli ya maloba na Kondimana ya Sika, 1890.)

LISAKOLI: Soki na "bakufi" Paulo alingaki koloba "lisekwa ya bakufi," mpo na nini amonani lokola azali komilongola na baye bandimi boye -- koloba "bakosala nini" oyo bazwi batisimo mpo na bakufi?" na esika ya "tokosala nini?"

5. Libatisi ya bato oyo babongwanaki na elikya ya lisekwa ya bakufi. "Ntina, bonene, mpe boyokani ekondima bobele ndimbola moko - Soki bakufi basekwi te, bakosala nini baoyo babatisami na elikya ya lisekwa?"

"Na kotalaka kokufa na bango, bazwami batisimo mpo na bolamu na bango nsima ya liwa. Soki basekwi kati na bakufi te, mpo na nini babatisami mpo na kokokana na bango mpo na lisekwa?"

"[Ntembe ezali te ete allusion ezali na likambo moko oyo esalemi na kozelaka litomba na mikolo mizali koya mpo na bango moko (ebakisami na ntina), oyo elingaki kobunga soki bakufi basekwaki te. Mpe likanisi oyo epesami awa ebongi na ntembe mpe eyokani na contexte. Komona liboso ete kondima ekosenga bango kobungisa biloko nyonso, mbala mosusu ya bomoi yango moko, bato moke te, na kobatisama, basalaki bongo, pene na koloba elongo na ba." ntoma, 'Biso oyo tozali na bomoi, topesameli ntango nyonso na liwa mpo na Yesu.' (2 Kol.4:11.) Ndimbola

bongo ezali boye: Nini ekokoma mpo na baoyo ntango bazwi batisimo basalaka bongo koyeba ete ekoki komonisa ete liwa na bango ezali na ntina, soki bakufi basekwi te?]" (Lipscomb mpe Shepherd, 1 Bakolinti, 1935.)

NOTE: Oyo ekokani pene na No.4 oyo ezali likolo, kasi ba exegetes ya sika koleka. Paragrafe mibale ya liboso ezali ya David Lipscomb, mpe paragrafe oyo ezali na kati ya parentheses ezali ya J. W. Shepherd. Atako oyo Lipscomb alobi ezali kolimbola malamumu babongoli nyonso oyo bakanisaki, mpe oyo Shepherd alobi ezali kolimbola lisusu, mpe na ntembe te ebongi mpenza, ya mingi soki te banso babongwanaki oyo bayebi kotya bomoi na bango na likama na kobatisama na Klisto, yango na kati na yango ezali elembeteli te ya kozala ndimbola ya Paulo. Mpe emonani ete ezali bongo te, mpamba te emonani ete azali komilongola na bato oyo azalaki na yango na makanisi mpe azalaki kolimbola.

6. Batisimo ya bato ya sika oyo babombami mpo na kozwa esika ya baklisto oyo bauti kozwama martiru. "Soki yango [lisekwa ya bakufi] ezalaki bongo te, basengeli kosala nini baye babatisami mpo na elembo ya koyamba kondima na bango ya boklisto na kati ya ndako ya bakufi, oyo bauti kokweya na nzela ya Klisto, kasi bazali naino kosungama na molongo ya babongoli ya sika, oyo mbala moko bamipesi mpo na kotondisa esika na bango, lokola milongo ya basoda oyo bazali kokende liboso na etumba na shambre ya baninga na bango, oyo bawutaki kozala." babomi na miso na bango? Soki liteya nazali kotemela ezali ya solo, mpe bakufi basekwi ata moke te, mpo na nini bazali atako bongo babatisami na shambre ya bakufi, lokola bazali komilengela na esengo, na likama ya bomoi na bango, mpo na kokoba likambo ya Yesu na mokili? mpe elikya oyo ya nkembo? Mpo na nini soki te ngonga nyonso tozali kokutana na likama mingi boye na mosala ya Nkolo oyo emonani ete tozali na mbano ya mokili te oyo tokoki kozela?" (Philip Doddridge, Molimboli ya libota, Ebimeli ya 15, 1845.)

LISAKOLI: Liloba huper ekodefa yango na ndimbola oyo, na ndenge ya nkota. Kasi tozali na elembeteli moko te ya contexte historique oyo tokoki ko soutenir lokola argument ad hominem na Korinti na tango ya 1 Bakolinti to liboso ya tango ya 1 Bakolinti, to esika mosusu na échelle monene boye tii na sima, tango ebandaki koloba que makila ya ba martyrs ezalaki « momboto ya bokonzi ».

Nzokande, Paulo asali argument ad hominem na oyo etali ye moko ndenge tolobeli yango likolo - kasi emonani ete mpo na ntina te mpo na komikotisa na kati ya baye alobelaki lokola "batisimo mpo na bakufi," lokola emonani lokola elobami likolo -- mpo alobelaki bango lokola "bango" na esika ya "biso."

Atako bongo, mpo na lolenge ya misio na ye, ye moko azalaki na likama ya liwa mikolo nyonso. Na nsima, na 2 Kol.1:8-11, mpe lisusu na 11:23-33, alobeli makama mpe bampasi na ye. Buku ya Misala elobeli mpe na bozindo makambo mingi ya ndenge wana (9:22-25, 28-30); 14:19-20; 19:23-41; 21:27-36) -- mpe martiru ya solo ya Stefano (7:54-60) mpe ya ntoma Yakobo (12:1-2) -- kasi martiru oyo epalangani mingi te naino, mpe ata moko te ekomami mpo na Korinti.

7. Batisimo Mpo na Bato oyo bazali na bomoi lisusu te. "Paulo azali kolobela mingimingi moto ya momesano mingi, ya solo likambo ya momesano, ete liwa ya bakristu ememaka na kobongwana ya babiki, oyo na likambo ya yambo 'mpo na bolamu ya bakufi' (bakufi oyo balingami mingi), mpe

na elikya ya bokutani lisusu, babalukaka epai ya Klisto -- ndakisa, ntango mama oyo azali kokufa alongi mwana na ye ya mobali na nzela ya libiangi, 'Kutana na ngai na lola!' Masengi motindo wana, mpe mbala na mbala bopusi na yango ya bolamu, epesi bilembeteli ya makasi mpe ya kosimba motema ya kondima na lisekwa, ekoki kozala ete Paulos azali kopesa likanisi ya babongoli ya ndenge wana "bazwi batisimo mpo na bakufi," mpamba te Libatisi ekangaka mondimi ya sika mpe epesi ye na bomoi ya boklisto, elongo na bapertes na yango nyonso mpe makama na yango boninga, ezalaki moko ya makambo ya nguya mingi mpo na kopalangana ya boklisto. ... Elikya oyo batisimo wana epema ekozala zoba, kozanga lisekwa ekoteka bango (Rom.5:5)." (G. G. Findlay, Kondimana ya Greke ya Molimboli, mobongisi, W. Robertson Nicoll, na ebandeli ya ekeke ya 20 T.B.)

LISAKOLI: Yango ekokani mpenza na moko ya bandimbola ya huper na genitif -- elingi koloba, "kolakisa ntina oyo ezali kotambola to ntina mpo na, mpo na bolamu ya, mpo na" (Arndt & Gingrich); "ya likambo oyo ezali kotinda to oyo ezali koningana; na ntina ya, mpo na, moto to eloko nyonso" (Thayer).

Na makambo mingi ya kobongwana mpe ya batisimo na Klisto, moto mosusu to bato mosusu bazalaki ntina monene ya katikati mpe ya kosimba motema. Mpe na makambo mosusu moto to bato oyo balobi bakufi liboso ete batisimo yango moko esalema. Na likambo ya boye, ata soki makambo ya mikemike ekoki kozala nini, mobongwani na ndimbola ya solo mpenza abatisami mpo na, to mpo na, moto to bato oyo balobi. Soki yango ezalaki ndimbola ya Paulo to te, tokoki koyeba yango na ntembe te. Kasi ekokaki mpenza kozala -- oyo mokomi oyo akoki koloba te na bondimi ya ndenge moko ya ndimbola mosusu oyo eyebani na ye.

Maloba ya nsuka

Ezala "kobatisama mpo na bakufi" ekomaki na kati ya bonene oyo ekanamaki ya "liteya ya batisimo" oyo elobelami na Ebr.6:2, na ntembe te esangisi te kondima bobatiseli to libatisi ya esika ya bakufi, lokola esalemaki na mangomba mosusu ya lipengwi na bikeke ya boklisto ya ebandeli mpe na Bamormon na mikolo na biso moko. Mpo makomi emonisi polele ete moto na moto asengeli kosambisama mpe kozwa mbano engebene na misala na ye (Mat.16:27; Em.2:23; 20:12, 13; 22:12) -- mpe na misala oyo moto na moto asali na nzoto (2 Cor.5:10) -- nsima ya liwa te, to na nzoto ya moto mosusu te.

Etumbelo to Censeur?

Mokapo 9:4

Libongoli ya Amerika ya Baebele 9:4 elobeli Esika Mosantu ya Bosantu lokola "ezali na etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" elongo na sanduku ya kondimana" mpe biloko mosusu, kasi na mopanzi, ekomami, "To, mwinda ya mpaka ya malasi. " Mpe King James Version mpe mwa ndambo mosusu etangami "eloko ya mpaka ya malasi ya wolo." Kasi mingi ya mabongoli ya sika etangami lokola makomi ya American Standard Version, bakisa mpe The New King James Bible. Mpe yango elakisi mokakatano ya makomi mpe/to ya bobongoli oyo ezali malamumu mpo na biso koyeba, ezala tokanisi biso to basusu tozali na solution mpo na yango to te.

Mokakatano oyo Elobami

(1) Elobeli te "etumbelo ya mpaka ya malasi" na Esika Mosantu, ndenge ekeseni na Esika Mosantu, na makomi ya Greke oyo endimami ya Baebele na makomi ya Kondimana ya Sika, nzokande ezali likambo ya ntina mingi na makomi ya Kondimana ya Kala. (2) Ezali mpe na kolobela te na makomi ya Kondimana ya Kala ya "censer ya wolo" ezala na esika mosantu to na esika mosantu ya bosantu ya tabernacle, lokola na makomi ya Liebele ya lolenge ya mokonzi James -- atako censer esalelamaki mpo na kozika ya mpaka ya malasi na nganga-nzambe monene "na kati ya voile" (leviticus 16:13:13:13:13:13:13: esika, epai azalaki kokota mbala moko na mbula.

Lokola Macknight, kati na Mikanda na ye ya Bantoma, alobi boye: "Ntoma akoki [tobakisami makasi, mpamba te ndenge moko mpe akoki te] koyekola epai ya banganga-nzambe, ete mpaka ya mpaka oyo nganga-nzambe monene azalaki kosalela na mokolo ya kozipa masumu ezalaki ya wolo, mpe ete atikaki yango na tabernakle ya kati, pene mpenza na libenga, na boye ete, ntango alingaki kosala mosala na mobu oyo ekoya, na kotiaka loboko na ye na nse ya banganga-nzambe." voile akokaki kobimisa yango mpo na kotondisa yango na makala oyo ezali kopela, yambo akota na esika ya bosantu koleka mpo na kotumba mpaka ya malasi, na boyokani na nzela, Levit.16:12,13."

Kasi, soki ezali bongo (ata soki ezali na elembeteli moko te ya yango na makomi), ezali naino na likambo oyo ezali komonana polele ete "etumbelo ya mpaka ya malasi" moko te elobelami na Baebele lokola ezali na Esika Mosantu, lokola na makomi ya Kondimana ya Kala, mpe elobelami te na makomi ya Kondimana ya Kala ete etumbelo ya ndenge wana ezali na kati ya Esika eleki Bosantu. Mpe totikali naino koluka ndimbola ya pete oyo ezali kolimbola mingi na lolenge ya kosepelisa mingi. Na yango, tobandi na makomi ya Kondimana ya Kala oyo etali yango mpe na nsima tosalaka nzela na biso uta kuna.

Makomi ya Kondimana ya Kala oyo etali yango

1. Kobima 25-27; 30:1-21 (ya kobakisa), Malako mpo na kosala mpe kosalela Tabernakle mpe biloko na yango mpe lopango: (a) Esika mosantu to Tabernakle (25:1-9); (b) Sanduku, na litatoli oyo batye na kati (25:10-16); (c) Kiti ya mawa na bakeruba likolo na yango, etiamaki likolo ya sanduku (25:17-22); (d) Mesa ya mampa ya kolakisa (25:23-30); (e) Esika ya bougies, na miinda na yango (25:31-40); (f) Ba rido, mpo na kozipa tabernakle (26:1-14); (g) Mabaya, oyo ezipami na wolo, mpo na bifelo (26:15-30); (h) Voi, mpo na kokabola Esika Mosantu mpe Esika Mosantu, na sanduku mpe kiti na yango ya ngolu na **ESIKA MOSANTU MINGI**, mpe na mesa mpe esika ya bougies "kozanga rido" na ngambo ya sud mpe ya nord respectivement ya **ESIKA SANTU** (26:31-35); **ÉCRAN** mpo na ekuke ya Hema (26:36-37) -- oyo na nzela na yango bakotaki na Hema; Etumbelo ya mbeka ya kotumba, oyo ezipami na motako (27:1-8), mpo na kotyama na Lopango ya Tabernakle liboso ya ekuke ya Hema; Lopango ya Tabernakle (27:9-19).

LIBOSO: (a) Etumbelo ya mpaka ya malasi, oyo ezipami na wolo, mpe etiamaki "liboso ya elamba [NIV, "liboso ya rido"] oyo ezali na [NIV, "liboso"] sanduku ya litatoli, liboso ya kiti ya ngolu oyo ezali likolo ya litatoli" (30:1-10), oyo ekoki kolimbola ete ezalaki na katikati na Esika Mosantu lokola sanduku mpe kiti ya mawa mbala mosusu ezalaki na katikati na Esika eleki Bosantu -- yango wana, na eteni ya liboso ya tabernakle, oyo ekokanaki na eteni wana ya "tempelo ya Nkolo" epai Zakaria, nganga-nzambe monene (kasi nganga-nzambe monene te) mpe tata ya Yoane Mobatisi, azalaki kotumba mpaka ya malasi, mpe esika wapi "etumbelo ya mpaka ya malasi"

ezalaki (Luka 1:8-11) -- elingi koloba, na BOSANTU ESIKA, Esika eleki Bosantu te, epai kaka nganga-nzambe monene nde akokaki kokota; (b) Laver, oyo esalemi na motako, etiamaki libanda ya Hema ya kokutana mpe kati na yango mpe etumbelo (ya mbeka ya kotumba), mpo ete Arona mpe bana na ye ya mibali (nganga-nzambe monene mpe banganga-nzambe) basukola maboko mpe makolo liboso ya kosala mosala ezala na kati ya Hema to na etumbelo na libanda (30:17-21).

2. Kobima 40:1-8, Malako mpo na kobokola Tabernakle mpe kotya biloko ya ndako: (a) TABERNACLE ya nsima ya Hema ya Bokutani (vs.1-2); (b) Kotia sanduku ya litatoli na Tabernakle, mpe kozipa yango na VOIL (vs.3) -- oyo ekotia yango na kati ya voile mpe bongo na Esika ya Bosantu koleka; (c) Mema mesa mpe esika ya bougies (vs.4); (d) Tia etumbelo ya wolo mpo na mpaka ya malasi liboso ya sanduku ya litatoli (oyo ekozala pembeni ya rido mpe mbala mosusu ekozala na katikati na esika ya kozala na ngambo nyonso mibale ya Esika Mosantu, kaka ndenge sanduku yango ezalaki mbala mosusu na katikati na Esika eleki Bosantu), mpe kotia écran ya PORTE na Tabernakle ya Hema ya Likita (vs.5) -- oyo ekotia mesa, etuka ya bougie, mpe etumbelo ya mpaka ya malasi kati na ba écrans mibale, to na kati ya Esika Mosantu; (e) Kotia etumbelo ya mbeka ya kotumba liboso ya ekuke ya Tabernakle (vs.6) -- oyo ekozala libanda ya Tabernakle; (f) Kotia esika ya kosukola kati ya Hema ya bokutani mpe etumbelo, mpe kotia mai na kati na yango (vs.7); (g) Tyá TRIBUNAL zingazinga, mpe kangá ÉCRAN ya porte (elingi koloba ekuke) ya lopango (vs.8).

3. Kobima 40:17-33, Lisolo ya kotombola Tabernakle mpe kotia biloko na yango: (a) TABERNACLE yango moko etomboli likolo (vs.17-19); (b) "Litatoli" etiamaki na sanduku, kiti ya ngolu etiamaki likolo na yango, mpe batiaki yango na Tabernakle mpe bazipami na Elamba (vs.20-21) -- na bongo kokabola yango na oyo elobelami sima; (c) Mesa (mpo na mampa ya kolakisa) oyo etiamaki na Tabernakle na ngambo ya nord "kozanga rido" (vs.22-23) -- elingi koloba, na Esika Mosantu, ekabwani na Esika ya Bosantu koleka na rido; (d) Bougie oyo etiamaki na ngambo ya sudi ya Tabernakle en face ya mesa ya mampa ya kolakisa na ngambo ya nord (vs.24-25); (e) Etumbelo ya wolo mpo na mpaka ya malasi oyo etiamaki na hema ya bokutani "liboso ya elamba" (vs.26-27) -- elingi koloba "liboso ya rido" (NIV) oyo ekabolaki Esika Mosantu na Esika ya Bosantu koleka; (f) ÉCRAN ya ekuke (porte) ya Tabernakle etiamaki (vs.28) -- kokabola Esika Mosantu mpe biloko na yango ya ndako na lopango libanda; (g) Etumbelo ya mbeka ya kotumba oyo etiamaki na ekuke ya Tabernakle (vs.29) -- kasi libanda na yango; (h) Laver etiamaki kati ya Hema ya kokutana mpe etumbelo, esika wapi Arona na bana na ye ya mibali (Nganga monene mpe banganga-nzambe) bazalaki kosukola maboko mpe makolo ntango bazalaki kokende na hema ya kokutana mpe ntango bazalaki kopusana penepene na etumbelo (ya mbeka ya kotumba) (vs.30-31); (i) TRIBUNAL zingazinga ya Tabernakle mpe etumbelo etongami likolo, mpe Écran ya porte ya lopango etelemi (vs.33).

Makomi ya Greke ya Baebale 9:4

Liloba ya Greke oyo ebongolami na baverse ya kala lokola "eloko ya mpaka ya malasi" mpe na mabongoli mingi ya sika lokola "etumbelo," ezali thumiaterion, oyo euti na thumiao, mpo na kotumba mpaka ya malasi. Ezwami na Kondimana ya Sika kaka na mokapo oyo, mpe na LXX (libongoli ya Greke ya Kondimana ya Kala) kaka mbala mibale, na 2 Ntango 26:19 mpe Ezekiele 8:1, mpe na bisika nyonso mibale elobelami lokola esimbami na loboko, mpe na mabongoli nyonso ya Kondimana ya Kala oyo nayebi libongoli na mikapo oyo ezali "motumbi malasi." Lisusu, "Na

makomi, papirise,, mpe grec classique ndimbola ya thumiaterion emonani lokola censer" (Tyndale New Testament Commentaries [1960] na Baebele 9:4).

Liloba ya momesano na LXX mpo na "etumbelo," mpe na Kondimana ya Sika mpe, ezali thusiasterion, oyo ezali kosala likambo makasi mpo na kobongola liloba mosusu lokola "motumbi mpaka ya malasi" na Baebele lokola mpe na 2 Ntango mpe Ezekiele, lokola mabongoli ya kala esalaka. Mpe, lokola mokomi ya Baebele asaleli mingimingi LXX na maloba na ye mpe na maloba oyo euti na Kondimana ya Kala, likambo mpo na kobongola thumiaterion lokola "esukisi ya mpaka ya malasi" esalemi lisusu makasi koleka. Kutu, Dictionnaire Expositoire ya Vine ya maloba ya Kondimana ya Sika (Edition ya Volimi moko ya sika, 1952), mokanda oyo eyebani mingi mpe esalelami mingi, na nse ya "CENSER" elobeli ndimbola mosusu te mpo na liloba ya Greke ya nsuka.

Kasi, na bokeseni na makanisi motindo wana, ezali likambo oyo ete Philon (akufaki soki na mobu 50 T.B.) mpe Josèphe (akufaki soki na mobu 95 T.B.), bango mibale bazalaki ndambo ya ntango moko na mokomi ya Baebele mpe bango mibale bakomi ya Bayuda oyo bayebani mingi oyo basalelaki monoko ya Greke, basalelaki thumiaterion ntango bazalaki kolobela etumbelo ya wolo elongo na etanda ya bougies mpe mesa oyo ezalaki na Esika Mosantu. Mpe na nsima, bakomi mosusu mibale, Clément ya Alexandrie (akufaki na mobu 215 T.B.) mpe Origène (185?-245? T.B.), basalaki mpe bongo. Yango ekomonisa likoki ete liloba yango elimbolaki kaka, to ata moke te ekomaki kolimbola, esaleli to esika oyo ekangisami na likabo ya mpaka ya malasi, mpe bongo ekokaki kolimbola soki "eloko ya kotumba mpaka ya malasi" to "etumbelo" oyo basalelaka mpo na kotumba mpaka ya malasi, mpe ete mokomi ya Baebele asaleli yango na ndimbola ya nsuka -- likanisi oyo emonisami na mabongoli mingi ya mikolo na biso.

Lisusu, engebene Lexicon grec-anglais ya Thayer ya Kondimana ya Sika, Philo mpe Josèphe, oyo tolobeli awa na likoló, basalelaki thumiaterion mpe thusiasterion na ndenge ya kobongola mpo na etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi -- na bantango mosusu moko, mpe na bantango mosusu mosusu. Lisusu. (Nzokande, citation ya mokapo ezali polele libunga ya typographie, mpe esengeli kobongisama mpo na kotanga Exode 30 -- ba versets 1-10 ezali eteni oyo ekoki kosalelama).

Na boyokani na oyo tondimaki likolo lokola likoki, esengeli sikawa koyeba ete Thayer alobi ete thumiaterion elobeli malamumu "esaleli mpo na kopelisa to kotumba mpaka ya malasi. Arndt & Gingrich, na Lexicon na bango ya Greke-Anglais ya Kondimana ya Sika mpe na Mikanda mosusu ya Boklisto ya Liboso, balobi ndenge moko ete liloba yango elimboli "ebongi mpenza esika to mbeki mpo na kotumba." mpaka ya malasi," mpe "mbala mingi eloko ya mpaka ya malasi." Kasi babakisi: "Nzokande, Hb 9:4 etumbelo ya mpaka ya malasi (lokola Hdt.2,162; Aelian, VH12,51; esp. Ya etumbelo ya mpaka ya malasi na tempelo ya Bayuda: Philo, Rer. Div. Her.220, Mos.2,94; Jos., Bell.5,218, Ant 3,147; 198." Lisusu, Moulton mpe Milligan, na Vocabulary of the Greek Testament Illustrated from the Papyri and Other Non-Literary Sources na bango, batangi maziba mingi ya ekeke ya 2 ya bosaleli na yango, na misusu na yango elobeli esika ya kotumba mpaka ya malasi "ezali polele," mpe "na makambo mingi, tokoki koloba te soki esika ya kotumba mpaka ya malasi ezalaki ya kokangama to ya kotambola" -- elingi koloba, elingi koloba, maziba mingi ya ekeke ya 2 ya bosaleli na yango, mpe na kati na yango elobeli esika ya kotumba mpaka ya malasi "ezali polele." ezala ete bakokanisa yango lokola etumbelo to lokola mpaka ya malasi na kotalela bandimbola oyo tolobeli liboso.

Na yango, motuya mpe ntina ya makambo oyo tolobeli awa na likoló ezali ete na ntembe te mokomi ya Baebele akokaki kosalela liloba ya Greke oyo asalaki na ndimbola ya “etumbelo ya mpaka ya malasi,” kasi akoki te komonisa ete asalaki yango. Nzokande, soki asalaki yango, yango esilisaka kaka mokakatano moko na kokela mosusu: (1) Ezali kosilisa biso ete tómituna mpo na nini akotika kolobela eteni ya biloko ya ndako ya tabernakle oyo elobelami polele lokola ezali na Kondimana ya Kala, mpe akotya na esika ya “eloko ya mpaka ya malasi ya wolo” oyo elobelami ata moke te na makomi ya Kondimana ya Kala lokola biloko ya ndako ya tabernakle; kasi (2) esangisaka "etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" na Esika eleki Bosantu, nzokande makomi ya Kondimana ya Kala epesi esika na yango lokola Esika Mosantu.

Na yango, longola se soki ekoki kozala na boyokani ya boye na ndimbola moko boye kozanga ete ezala na nzoto "na" Esika eleki Bosantu, tozali naino na bokeseni kati na makomi ya Baebele mpe makomi ya Kondimana ya Kala. Makomi ya Baebele 9:4 elobeli Esika Mosantu ya Bosantu lokola "ezali na" "etumbelo ya mpaka ya malasi ya wolo" (soki libongoli wana ezali ya solo), nzokande bilembeteli ya Kondimana ya Kala bizali koleka mingi ete etumbelo ya mpaka ya malasi ezalaki na Esika Mosantu, pembeni ya rido oyo ekaboli yango na Esika eleki Bosantu, kasi te "na" Esika eleki Bosantu yango moko.

Yango wana, tozali kokutana na motuna oyo etali soki maloba "kozala na (echousa) etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" ezali na makambo mingi to oyo ekoki kobongwana mpo na kondima ndimbola ya kozala na kati na yango na ndimbola moko boye kozanga ete ezala mpenza na yango na kati. To esengi biso tososola mokomi lokola alimboli koleka ntembe ete "etumbelo ya mpaka ya malasi" ezalaki solo na kati ya Esika eleki Bosantu? Eyano na motuna wana ezali na ntina mingi mpo na kosilisa mokakatano nyonso oyo esepelisi mpo na kosilisa mokakatano oyo ebimisamaki na ebandeli ya bozongeli oyo.

Soki tokanisi mwa moke, emonani ete esengeli kondima likoki yango ata soki likambo yango endimami to te. Moko na moko na biso azali na motema, foie, mpe mimpululu na kati ya cavité ya nzoto, mpe ndenge moko maboko mpe makolo lokola ba appendages libanda ya nzoto. Mpe na ndimbola moko "etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" na ntembe te ekokaki kotalelama lokola appendage ya Bosantu ya Bosantu, atako na esika na kati na yango te. Mpe tokozala komona yango na nsima.

Kasi, lokola sikoyo, tozali naino na motuna oyo, Ndimbola nini ya petee oyo ezali kolimbola mingi na ndenge oyo esepelisaka mingi? Mpe eyano, na oyo etali moko na moko, ekolanda mwa moke na ezaleli ya moto epai ya makomi mpe bakomi na yango ya bato. Ezali na mitindo mibale ya minene ya lolenge ya kosala oyo tolingi kotalela na ngambo ya baye bandimaka ete "etumbelo ya mpaka ya malasi" na esika ya "etumbelo ya mpaka ya malasi" ezali libongoli ya malamumu na eteni oyo tozali kotalela, longola mosusu mibale oyo ezwi naino mbongo mingi te. Tokobanda na oyo ya nsuka.

Milende mpo na kolimbola bokeseni oyo emonani

1. Koloba oyo ekoki kozala na Tempelo ya Salomo na esika ya Tabernakle (1 Mikonzi 7:48-50; 2 Ntango 4:19-22): Ezali solo ete "biloko ya kotumba mpaka ya malasi" ("ba mbeki ya mōto," American Standard Version) elobelami lokola ezali na Tempelo ya Salomo, kasi lokola eteni ya biloko ya kitoko ya Esika Mosantu (soki babombaki yango esika mosusu na "ndako ya Nzambe"

kasi esalelami na Esika Mosantu mpe mbala mosusu bisika mosusu mpe) -- te lokola kozala na Esika ya Bosantu koleka, oyo babengaka "oracle." Oyo ya nsuka elimbolami te kino na mokapo ya 8 ya 1 Mikonzi mpe mokapo ya 5 ya 2 Ntango, mpe ezali kuna balobeli te ete ezali na biloko ya ndako longola se sanduku ya kondimana mpe bakeruba oyo bazipaki yango. (Talá v.6-8 mpe v. 7-8, na mikapo oyo ezali awa na likoló.)

Biloko ya biloko ya ndako oyo etele mi mpo na Esika Mosantu elobami lokola (1) etumbelo ya wolo, (2) mesa ya mampa ya kolakisa, mpe (3) biloko ya kokangama (zomi na yango na esika ya moko lokola na Tabernakle, mpe ezwami "liboso ya oracle" na esika ya kozala na ngambo ya sudi lokola na Tabernakle). Mpe biloko ya kosalela etangami lokola bafololo mpe miinda (biteni to soki te biteni ya recharge ya ba stands ya miinda to "ba bougies"), mpe ba pince, ba kopo, ba snuffers, ba bassins, ba cuillères, mpe ba poêles ya moto ("ba censers," King James Version, "ba poêles ya mputulu" na marge) -- nionso ya wolo. Bakanisaka ete mingi ya biloko yango ezalaki mpo na kosalela miinda mpe etumbelo ya mpaka ya malasi, mpe mbala mosusu mesa ya mampa ya kolakisa.

Na mbalakaka, liloba ya Liebele (machtah) oyo esalelami na mikapo oyo eleki mpe ebongolami soit "censer"/"ash pan" (KJV to "firepan" (ASV), na oyo ezali te na 2 Chroniques 26:19 mpe Ezekiele 8:11, elingi koloba, miqtereth, ebongolami thumiaterion na LXX mpe "censer" na ba versions ya Lingelesi. Mpe na mikapo oyo tolobeli liboso, ezali na miqtereth ya wolo te to machtah ya wolo oyo elobelami lokola ezali na "oracle" to Esika Mosantu mingi ya Tempelo ya Salomo Na yango, mikapo yango epesaka lisungi ata moke te mpo na kosala na mokakatano ya Ebr.

2. Wilson's Emphatic Diaglott (1864): Oyo ezali mosala oyo euti na Griesbach's recension ya makomi ya Greke mpe botangi ndenge na ndenge ya Manuscript ya Vatican, oyo babengi bongo mpo ete ezalaki na Bibliothèque ya Vatican banda ata mobu 1481. Na kolobelaka Baebale 9:2, Wilson alimboli na maloba na nse ya lokasa boye: "The reading of the Vatican MS." Ezwami lokola kopesa solution ya mokakatano oyo endimami, mpe lokola oyo eyokani mpenza na lisolo ya Mose." Mpe abongoli yango boye: "Mpo ete tabernakle ebongisamaki -- ya liboso -- oyo kati na yango ezalaki na esika ya kotelemisa miinda, mpe mesa, mpe mampa ya miso, MPE EZUMBU YA WOLO YA MAKASI [mingomba minene ebakisami]; oyo epesameli nkombo Esika Mosantu." Mpe alongoli kolobelama na v.4 na Esika eleki Bosantu "oyo ezali na eloko ya mpaka ya malasi ya wolo."

Yango eyokani mpenza na lisolo ya Moize. Kasi emonani lokola ete oyo ezali bobele botangi ya ndenge wana na ebele ya bamaniskri nyonso oyo ezali tii lelo; mpe Westcott mpe Hort, oyo bazalaki kopesa motuya mingi na Maniskri ya Vatican (mingi mingi koleka, bamosusu bakanisaki), na Kondimana na bango ya Sika na Greke, batyaki yango na "Liste ya ba lectures rejectées remarquables" na bango na esika ya kotiya yango na makomi na bango ya Greke. Batatoli atako na kosalela na yango liloba ya Greke thumiaterion" na 9:2 mpe kolongola yango na 9:4. Donc wana etie Diaglott Emphatic ya Wilson na ngambo ya baye bakobongola liloba "etumbelo ya mpaka ya malasi" lokola mpe "eloko ya mpaka ya malasi," engebene na contexte. Kasi ezali na soutien infinitesimal boye ete ezali excessivement précaire kopema likambo likolo na yango.

(LIYEBISI: Atako ezali na maziba mingi mpo na mayele mibale oyo elandi mpo na kosilisa bokeseni oyo emonani kati na makomi ya Baebale 9:4 lokola ezali na botangi ya Greke oyo

endimami mingi mpe makomi ya Kondimana ya Kala oyo elobeli likambo yango, tokopona bobele moko lokola momonisi ya basusu kati na biteni na yango.)

3. The Cambridge Commentary on the New English Bible (1967): "Kobima.30:6 loba yango [etumbelo ya mpaka ya malasi] eteleme 'liboso ya elamba . . . liboso ya kiti ya mawa, mpe Kobima.40:26 elakisi ete yango elingi koloba libanda ya rido. Emonani ete mokomi na biso alandaki Kobima.30:6 mpe akanisaki ete etumbelo ya wolo ezalaki na kati ya rido."

Yango ekokani na koloba ete "mokomi na biso" asalelaki solo "kozala na" na ndimbola ya kozala na "etumbelo ya mpaka ya malasi" na Esika eleki Bosantu, kasi asosolaki mabe makomi ya Kondimana ya Kala oyo alandaki mpe na yango amibungaki. Nzokande, yango epesi ye lokumu te mpo ete (a) apemamaki na Nzambe (oyo mbala mosusu molimboli, lokola azalaki moto ya bonsomi, akanaki kosala te), to (b) moyekoli ya mayele ya makomi ya Kondimana ya Kala oyo mokanda na ye emonisi ye na lolenge mosusu (soki epemamaki te). Ekokani na koloba ete soit (1) ayebaki te ete makomi ya Kondimana ya Kala ezali komonisa etumbelo ya mpaka ya malasi lokola ezalaki na Esika Mosantu na esika ya kozala na Esika Mosantu koleka, to soki te koyeba bamosusu kati na bango basalaka, (2) akanisaki ete bazali na libunga -- moko to mosusu na yango ezali mpenza kokanisama te soki ezali na solution mosusu -- oyo tondimisami ete ezali. Na yango, na ntembe te, ndimbola oyo epesami awa na likoló esengeli koboya mpenza.

(LIYEBISI: Citation oyo elandi ezali extrait ya paragraphe moko ya molayi na original, kasi awa ekokabolama na ba sous-paragraphes ebele mpo na pete mingi ya kokabola mpe ko comprendre succession ya makanisi na yango. Atako yango, mpe, ezali ko favoriser libongoli ya "altar ya mpaka ya malasi" na esika ya "censeur," ezali ko présenter rationale totalement différente, oyo ezali na ba qualités objectionables te ya oyo elakisami likolo, ezala mobimba na bosikisiki na makambo nyonso to te Ezali kotelemela likambo na yango na makasi, uta na ba angles ndenge na ndenge, mpe epesameli toli mpo na kotalela yango na mozindo liboso ya kondima to koboya bopusi mpe thèse na yango ya monene.

4. The Pulpit Commentary (1950) reprint: "Kati na bango [mesa ya mampa ya kolakisa mpe bougies ya wolo], pene na rido etelelaki etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi; oyo, atako bongo, elobelami awa te lokola eteni ya biloko ya ndako ya 'tabernakle ya liboso,' kozalaka na boyokani na 'ya mibale,' mpo na bantina oyo ekomonana. 'Velo ya mibale' ezalaki oyo kati na yango." esika mosantu mpe esika mosantu ya bisantu (Ex.26:35), rido oyo ezali na ekuke ya esika mosantu (Ex.36:37) etalelaki lokola ya liboso.

"Kasi na ntembe te elimboli, 'etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi,' atako eteleme na esika na yango libanda ya rido. Mpo (1) soki te, elingaki kolobelama ata moke te etumbelo oyo, oyo ezalaki na ntina mingi na elilingi ya Tabernakle, mpe oyo ezalaki komonana mingi na Pantateuque, epai ndimbola mobimba ezwami."

"(2) Likanisi mosusu ya kozala na yango mwinda ya mpaka ya malasi oyo ebombamaki mpo na kosalelama na nganga-nzambe monene ntango akotaki nsima ya elamba na Mokolo ya Bomikabi, ezali na lisungi moko te uta na Pentateuque, oyo kati na yango elobelami ata eloko moko te ya mpaka ya malasi ya ndenge wana lokola eteni ya biloko ya ndako oyo eteleme ya tabernakle, mpe ata moko te ya wolo elobelami ata moke te; mpe, soki ezalaki bongo, elingaki kotyama, koleka

etumbelo ya." mpaka ya malasi, na kati ya elamba, mpamba te nganga-nzambe monene azalaki kosenga yango liboso ete akota.

"(3) Atako liloba yango moko, thumiaterion, elimboli mpenza 'etumbelo ya mpaka ya malasi,' mpe te 'etumbelo ya mpaka ya malasi,' na LXX., nzokande na bakomi ya Bagreke ezali ndenge mosusu. Philon mpe Josèphe, mpe lisusu Clémen Alexandrinus mpe Origène, babengaka ntango nyonso etumbelo ya mpaka ya malasi thumiaterion chrusoun; mpe monoko ya Mokanda ezali ya Bagreke."

"(4) Maloba yango elingi koloba na ntina te ete oyo elobelami ezalaki na esika moko na kati ya rido: elobami te (lokola esika oyo makambo ya solosolo ya 'tabernakle ya liboso' mpe sanduku elobelami) epai wapi (en he), kasi kozala na (exousa), oyo esengeli kaka kolimbola kozala na lokola ezali ya yango), lokola ezali na boyokani na elilingi na yango. Ezalaki appendage ya bosantu ya mabulu, atako ya solo te." na kati na yango, na lolenge moko (mpo na kosalela elilingi ya ndako oyo Delitzsch apesaki) lokola panneau ya magazini ezali ya magazini kasi ya balabala te.

"Etalemami, ya solo, bongo na Kondimana ya Kala. Tala Ex.40:5, 'Okotia etumbelo ya wolo mpo na mpaka ya malasi liboso ya sanduku ya litatoli'; lisusu Kob.30:6, 'Liboso ya kiti ya mawa oyo ezali likolo ya litatoli'; mpe 1 Mikonzi 6:22, 'Etumbelo oyo ezalaki pembeni ya oracle,' to oyo ezali ya." oracle'; tala Lisusu Yis.6:6 mpe Em.8:3, esika wapi, na bimonaneli ya tempelo ya lola oyo etongami likolo ya elilingi ya bato ya mabele, etumbelo ya mpaka ya malasi esangisami na kiti ya bokonzi ya Bonzambe.

"Mpe esanganaki mpe bongo na milulu ya tabernakle. Milinga ya mpaka ya malasi oyo bazalaki kopesa mokolo na mokolo likoló na yango esengelaki kokota na elamba kino na esika mosantu ya bosantu, oyo ezali komonisa nsolo kitoko ya kobondela liboso ya kiti ya mawa yango moko; mpe na Mokolo ya Bomikabi, mpaka ya malasi na yango ezwamaki kaka te na nganga-nzambe monene na kati ya elamba, kasi mpe yango, lokola mpe kiti ya ngolu, esopamaki makila ya bomikabi."

Observations na oyo tolobel liboso uta na Pulpit Commentary

1. Mpo na nini baponaki mpo na Komonisa Kelasi na Yango? Makambo oyo tolobel awa na likoló emonisami mpamba te likambo na yango ya ntina mingi, kasi mpenza te makambo na yango nyonso ya mikemike, ezali moko ya masolo oyo mazali na ntembe mingi mpe ya kondimisa na kati ya lolenge na yango oyo etalelami mpo na boyekoli oyo, mpe thèse na yango ya moboko emonisami na mwa ndambo ya bandimbola oyo ezali na limemya mingi lokola oyo emonanaka mpenza yango moko. Tolobel mibale.

(1) Biblia Molimboli: "Etumbelo ya mpaka ya malasi [Esika oyo eleki Bosantu] ezalaki ya yango (mpo ete tosengeli kotánga yango na verse ya minei, na esika ya 'eloko ya mpaka ya mpaka ya wolo'), atako esika na yango ya solosolo ezalaki na esika mosantu ya libándá [Esika Mosantu]. Etelemaki liboso ya elamba mpo nganga-nzambe monene akoka kolongola mpaka ya malasi na yango, soki yango te, azalaki na ndingisa ya kokota na esika oyo eleki bosantu; mpe ntango nini." abimaki, asopaki yango makila ndenge asopaki esika ya bosantu koleka yango moko."

(2) Mokanda epai ya Baebale, ya Charles R. Erdman: "Mokomi alobel 'etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi' lokola ya Esika Mosantu ya Bosantu mpo na boyokani na yango ya penepene na

esika oyo eleki bosantu na molulu ya kala. Etumbelo ezalaki komonisa losambo; Esika Mosantu ya Bosantu ezalaki elilingi ya komonisama ya Nzambe. Na bongo, bango mibale batiamaki na boyokani ya mbala moko."

Nzokande, ezali sembo koloba ete ezali na mwa ndambo ya mabongoli oyo epesi lisungi te na etelemelo oyo touti kolobela, kasi ezali nde na oyo ya The Cambridge Commentary on the New English Bible, oyo emonisami awa na likoló liboso ya kozongela maloba ya The Pulpit Commentary. Na esika ya kobongola liloba ya Greke echousa ("kozala na"), batye na esika ya liloba to fraze ya ndimbola, lokola Goodspeed (etumbelo ya mpaka ya malasi "etelemaki" na Esika eleki Bosantu), Moffatt (Esika Mosantu 'ezali na" yango), Bible ya Nsango malamumu (ezalaki "na" Esika eleki Mosantu, Biblia ya Lingelesi ya Sika ("awa" ezalaki etumbelo ya mpaka ya malasi "koleka ya mibale rido") -- liste oyo ekokaki kobakisama.

Kasi kati na baye bazali kobongola echousa na ndenge ya liloba na liloba, mpe bongo lokola "kozala na" (to "na"), lokola elimbolami na The Pulpit Commentary mpe basusu ya kelasi na yango, ezali, na molongo ya alphabet, Kondimana ya Sika Amplified, American Standard Version, Berry's Interlinear, Emphatic Diaglott (atako kolongolaka soit "etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" to "mpasi ya malasi ya wolo" na liste ya Most Balobaka ete Esika Mosantu ezali na), Biblia ya Yelusaleme, Biblia ya King James, Ba Oracles ya bomoi, Interlinear ya Marshall, Biblia ya sika ya Amerika, Biblia ya sika ya mokili mobimba, Biblia ya sika ya King James, Version standard ya sika, Rotherham, Weymouth -- ndenge moko mpe liste oyo ekokaki kobakisama.

2. Maloba oyo ekoki kozala na ntembe. Mwa maloba ya maloba oyo tolobeli awa na likoló oyo euti na The Pulpit Commentary, atako ezali te ya ntina ya likambo na yango ya ntina mingi, atako bongo ezali kobengisa motuna soki te. Mpe ezali sembo kaka kobenda likebi na bango na moboko ya etinda ya Biblia, "Bómeka makambo nyonso; bosimba makasi oyo ezali malamumu" (1 Batesaloniki 5:21).

(1) Na ntembe (2) balobaka ete soki babombaki mbeki ya mpaka ya mpaka ya wolo mpo na kosalela nganga-nzambe monene nsima ya elamba na Mokolo ya Bomikabi, elingaki "kotya te, lokola etumbelo ya mpaka ya malasi, na kati ya elamba, mpamba te nganga-nzambe monene asengaki yango liboso ete akota."

Na ebaneli, tozongelaki maloba ya Macknight oyo alobaki ete mokomi ya Baebele "ekoki kozala ete ayekolaki epai ya banganga-nzambe ete mpaka ya malasi oyo nganga-nzambe monene azalaki kosalela na mokolo ya kozipa masumu ezalaki ya wolo mpe ete atikaki yango na tabernakle ya kati, pene mpenza na rido, na boye ete, ntango alingaki kosala mosala na mbula oyo ekolanda, na kotiaka loboko na ye na nse ya rido akokaki kobimisa yango mpo na kotondisa makala oyo ezali kozika liboso." akotaki na esika oyo eleki bosantu mpo na kotumba mpaka ya malasi." Mpe to souligner liloba na ye "ekoki," kolobaka ete tozalaki kosala bongo mpo ndenge moko, akoki kozala ete ayekolaki bongo te.

Sikawa na lolenge moko, to sengeli koloba ete, atako ekoki kozala ete mbeki ya mpaka ya malasi ebombamaki te na Esika eleki Bosantu pene na ezipeli mpo ete ebendama libanda na nganga-nzambe monene oyo atyaki loboko na ye na nse ya elamba mpe akómaki na yango, na ntembe te ezali mingi mpenza koloba ete elingaki kobombama kuna te "lokola nganga-nzambe monene

asengaki yango liboso ete akota.” Mpo ete akokaki kozwa yango na nzela oyo Macknight alobelaki, liboso ya kokota mpe kotumba mpaka ya malasi likoló na yango, soki ebombami bongo.

(3) Na ntembe (3) epesami likanisi ete lokola monoko ya Mokanda epai ya Baebele ezali “ya Bagreke,” mpe bakomi ya Bagreke lokola Philo mpe Josèphe, mpe lisusu Clemens Alexandrinus mpe Origène, “babengaka ntango nyonso etumbelo ya mpaka ya malasi thumiaterion chrusoun,” mokomi ya Liebele s akosala mpe bongo na esika ya kosalela thumiaterion na ndimbola ya "censer" ndenge esalemaki na LXX, lokola soki LXX yango moko ezalaki helleniste te, oyo ezalaki.

Liloba "Helleniste" euti na Hellen, nkoko ya masapo ya ba Hellenes, to Bagreke, oyo na ebandeli azalaki kofanda na Grèce, to Hellas (liloba ya Greke mpo na Grèce). Mpe liloba mosusu oyo ezali na ebandeli moko ezali ya Grèle." Maloba oyo mibale lokola esalelami mpo na monoko, mimeseno, mpe oyo ekokani na yango, ezali na botalisi ya boye na bileko mibale ya mambi ya kala oyo ekabwani na bolongi ya Alesandala Monene na ekeke ya 4 liboso ya ntango na biso -- oyo liboso elobelamaki lokola ya Grèle to ya kala, mpe oyo ya nsuka elobelamaki lokola ya Grèle. LXX postdated Alexander the Great by more than a century and was a Libongoli ya Greki na ndimbola oyo touti kolobela.

Kasi "Helleniste" ekoki kozala esalelamaki na The Pulpit Commentary na bokeseni na "Helleniste," oyo etali "Helleniste," to Bagreke, na bokeseni na "Baebre," to Baebele. Na Mis. LXX ezalaki yango moko libongoli ya Bagreke, mpo na kotia makanisi ya Liebele ya makomi ya Kondimana ya Kala na monoko ya Bagreke to ya Greke.

Bato ya Greki oyo babongolaki LXX bazalaki penepene na eleko ya Bagreke koleka mokomi ya Liebele mpe bato ya ntango na ye mpe ekoki kozala ete bazalaki na boyokani makasi na Greke ya kala koleka na Greke ya Koine ya eleko ya Kondimana ya Sika. Nzokande LXX ezalaki atako bongo Kondimana ya Kala ya Bayuda lokola mpe baklisto ya bapakano ya ekeke ya liboso T.B., mpe bayebaki yango mingi na boye ete mokomi ya Baebele asalelaki yango mingimingi. Donc, emonani te que ezali na ebele na enjeu na soki azalaki helleniste en contraste na kozala soit "Hellenique" soit "Hébré."

Lisusu, kobosana te ete na nse ya maloba oyo elobi ete “The Greek Text of Hebrews 9:4 , “tobendaki likebi na likambo oyo ete mokomi ya Greki Josèphe atángami na Thayer lokola asalelaki thumiaterion, liloba oyo ezali na Baebele 9:4, mpo na ezala “mpasi ya malasi” mpe etumbelo ya mpaka ya malasi.” ya "eloko ya mpaka ya malasi" mpo ete Baebele ezali Mokanda ya Bagreke, elingi nde koloba ete makanisi mosusu esengeli kolakisa oyo elingi koloba, kasi kaka liloba yango moko te.

4. Na ebandeli ekoki komonana ete ntembe (4) oyo ezali awa na likoló ezali yango moko mpe mwa mosika. Kasi soki moto azali kokanisa mingi na ntina ya liloba "kozala na yango," ekomi komonana mingi ete ekoki mpenza kosalelama mpo na "kozala ya" kozanga kolakisa ata moke esika ya mosuni. Ndenge tolobaki yango liboso, mokomoko na biso azali na motema, foie mpe libumu, oyo ezali na kati ya libulu ya nzoto ya mosuni, kasi mpe makolo mpe maboko, oyo ezali biloko oyo ebakisami na nzoto kasi ezali na kati na yango te elongo na binama oyo touti kopesa nkombo. Bato mingi mpe "bazali na" biloko oyo ezali ata ba appendages te -- lokola bandako to

mabele to mituka, to nini. Na yango "ndakisa ya ndako ya Delitzsch" ya magazini moko "kozala na" panneau-tableau oyo ezali ya magazini na esika ya balabala atako ezali libanda ya magazini, ekomi ndakisa moko oyo ebongi mpenza ya lolenge nini "etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" ekokaki kozala ya Esika eleki Bosantu atako kati na yango te -- elingi koloba, mpo na boyokani ya penepene kati na bango, oyo elimbolami na makomi.

Mpe yango emonani lokola kosala ete ezala ya koboya te mpe ya kotinda, bosukisi mpe bokasi ya Kondimana ya Greke ya Molimboli, ete mbongwana uta na "esika" na Baebel 9:2 kino na "kozala na" na 9:4, ezali ya mbalakaka te kasi ezali na mokano mpe na ntina, ndenge elandi:

"Lokola esili kosengama mbala mingi ezali likambo ya kokamwa ete na kolimbola biloko ya ndako ya tabernakle esengeli kolobelama te etumbelo ya mpaka ya malasi. Mokakatano emonanaki na oyo etali esika oyo bapesaki yango awa, mpo na bosolo, etelemaki libanda ya rido, mpe mokomi afundamaki na libunga. Kasi mbongwana uta en he [esika], kino na echousa [kozala na] ezali na ntina mpe." emonisi ete ezalaki mpenza te boyokani na yango ya mboka oyo azalaki na yango na makanisi, kasi ezalaki nde boyokani na yango ya milulu, 'boyokani na yango ya penepene na mosala ya Bosantu na mokolo ya bomikabi, oyo azali kolobela' (Davidson etumbelo na bango ezalaki mpenza na boyokani makasi na Sancta Sanctorum na boye ete na banzela oyo epesamaki na ebandeli mpo na botongi na yango, yango ebimisamaki (Kobima.30:1-6).

Esengeli mpe koloba na kotalela v.10, ete na mobimba na yango etangami boye: "Mpe Arona akosala bomikabi na maseke na yango [etumbelo ya mpaka ya malasi] mbala moko na mbula; na makila ya mbeka ya masumu ya bomikabi mbala moko na mbula akosala bomikabi mpo na [marge, To, likolo na] yango na boumeli ya mabota na bino mobimba: ezali bosantu mingi mpo na Yehova." Yango ekokanaki na oyo esalemaki na Esika ya Bosantu mingi yango moko na oyo etali kiti ya ngolu, esika wapi mpe kotumba mpaka ya malasi (Levitike 16:11-14,15-16).

Lisusu, na Levitike 4 elobami ete mpo na masumu oyo nganga-nzambe monene to na lisangá asali kozanga koyeba (emonani ete na boumeli ya mbula kati na mikolo ya bomikabi ya mbula na mbula, ntango Esika-Eleki Bosantu ekokaki kokota te), makila ya nyama oyo epesamaki mpo na lisumu esengelaki komema yango na kati ya hema ya kokutana na nganga-nzambe mopakolami, kosopama liboso ya elamba (kokabola bisika ya bule mpe ya bosantu mingi), mpe kotia "na maseke ya etumbelo ya mpaka ya malasi ya sukali liboso ya Yehova, oyo ezali na hema ya kokutana" (vs.1-12, 13-26). Yango lisusu ekokanaki na oyo esalemaki na Esika ya Bosantu mingi yango moko na oyo etali kiti ya ngolu, esika wapi mpe kotumba mpaka ya malasi (Levitike 16:11-14, 15-16).

Lisusu, na Levitike 4 elobami ete mpo na masumu oyo nganga-nzambe monene to na lisangá asalaki kozanga koyeba (emonani ete na boumeli ya mbula kati na mikolo ya bomikabi ya mbula na mbula, ntango Esika-Eleki Bosantu ekokaki kokota te), makila ya nyama oyo epesamaki mpo na lisumu ekotisamaki na kati ya hema ya kokutana na nganga-nzambe mopakolami, esopamaki liboso ya elamba (kokabola bisika ya bulee mpe bisika ya bosantu mingi), mpe kotya yango "na maseke ya etumbelo ya mpaka ya malasi ya sukali liboso ya Yehova, oyo ezali na hema ya kokutana" (vs.1-12, 13-26). Yango lisusu ekokanaki na oyo esalemaki na Esika ya Bosantu mingi yango moko na oyo etali kiti ya ngolu, esika wapi mpe kotumba mpaka ya malasi (Levitike 16:11-14, 15-16).

Eloko mosusu te ya biloko ya ndako na Esika Mosantu elobelami lokola ezali na boyokani mingi boye, mingi mpenza, na Esika eleki Bosantu.

Bosukisi mpe Ndimbola

Lokola mbano ya bopusi ya bosangisi ya makambo oyo emonanaki ete ezali na bopusi na likambo oyo ezali na loboko, mokomi ya bozongeli oyo asengelaki kozongisa nsima endimiseli oyo abandaki na yango. Abandaki na kondimisa ete na Baebale 9:4 libongoli ya "eloko ya mpaka ya malasi ya wolo" (King James Version) ezali malamuru koleka oyo ya "etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" (American Standard Version). (Na nzela, ezali na "the" te na makomi ya Greke, na boye ete "a) ezali na ndingisa ya kokoka.) Ayebaki likoki ya kobongola thumiaterion lokola soit "motumbi mpaka ya malasi" to "etumbelo ya mpaka ya malasi," engebene na contexte. Kasi atalelaki likambo oyo ete mokomi ya Baebale asalelaki LXX mingimingi na maloba na ye uta mpe maloba na ye na makomi ya Kondimana ya Kala, mpe ete bosaleli bobele moko na LXX ya thumiaterion ezalaki mpo na "eloko ya kotumba mpaka ya malasi," esalaki ete ezala mbala mosusu ete bosaleli yango ezalaki mpe na Baebale 9:4 Ete akanisaki ete ezali ndimbola ya pete oyo ezali kolimbola mingi, na lolenge ya kosepelisa mingi.

Mpe Robert Milligan, oyo azalaki na eteni na kobongisa ndimbola na ngai ya liboso, na ndimbola na ye na ntina na Baebale oyo ebimisamaki na 1875, oyo ezali tii lelo moko ya oyo eleki malamuru oyo ezali, na ntango wana motó ya likambo na biso ezalaki na ntembe mingi mpe asalaki makasi mpo na komonisa makanisi nyonso ya minene na bosembo, asukisaki na kolobaka ete: "Na mobimba, nandimi Alford, mpe nakoki koloba elongo na bandimbola mingi oyo bazalaki bango mibale ya kala." mpe ya mikolo oyo, ete 'bokatikati ebalukaka epai ya ndimbola ya mpaka ya malasi;

Ezali bondimi na ngai ete na bolukiluki na ngai ya mbala oyo, oyo ezali mosika mingi koleka oyo nyonso nasalaki to nakokaki kozwa ntango mpo na liboso to kutu nakanisaki mpo na sikawa, mpe kokuta ba données oyo Milligan alobelaki te, nakoki kozala na découvrir ba détails oyo eyaki na attention na ye te -- ba détails oyo elingaki ko incliner équilibre na nzela mosusu mpo na ye lokola bazali na yango mpo na ngai. Yango ekomisaka ngai malamuru mingi sikawa na ndimbola ya "etumbelo" -- nzokande te bongo libala na yango ete sango mosusu na bokeseni ekokaki te kobalusa équilibre kozonga na ndimbola ya "etumbelo ya mpaka ya malasi". Mpe nakabolaki ba données oyo elobelami na revue oyo mpo na considération mpe évaluation ya motángi mpo na ye moko, te mpo na koluka ko imposer persuasion na ngai ya sika-ya-na-na-persuasion na ye. Lisusu, na esika ya kopesa kaka bosukisi na ngai, nakomi likambo moko ya nzela ya bolukiluki mpe makanisi na ngai moko mpo na eloko nyonso oyo ekoki kozala na ntina.

Nzokande, mpo na kosala yango ezwaki esika mingi koleka oyo nakanisaki na ebandeli, mpo na ntango wana nazalaki bobele kosala mwa karte ya nzela oyo nakozwa, kasi te makambo mikemike oyo nakokótisa ntango namonaki oyo mpo na ngai ezalaki ya ntina mpo na kotalela yango. Lisusu, biteni na yango ekoki kozala na makambo mingi mpe/to ya tekini mpo na matomba ya basusu. Kasi ya ndenge wana ekótisami mpo na dossier na ngai moko mpe mpo na bolamu ya bato mosusu nyonso oyo bakoki kosepela na yango.

Ekoki mpe kolobelama ete mbala mingi nazwaki makambo oyo elingaki kozala na ntina na biteni oyo esilaki kokoma, mpe nazongaki nsima mpe nasalelaki yango kuna. Yango elingi koloba ete

makalisi mosusu emonisami liboso na bozongeli koleka ndenge esalemaki na nzela ya bolukiluki mpe bokomi ya ebandeli. Soki biloko mosusu emonani lokola ekangami esika moko boye na esika ya kosangisa yango na oyo etikali, oyo euti kolobelama ekoki kozala ntina ya yango.

Na bandimbola oyo, ezali na elikya ete moyekoli ya motema sembo akotanga mpe akokanisa na makambo oyo tolobeli liboso mbala mingi -- mpo ete ekoki kozala mingi mpo na kosilisa yango na botangi moko.

ADDENDUM YA KOSALELA

Synopsis mpe bokokanisi ya ba options ya interprétation

Yango ezali mpo na kopesa botalisi ya bokuse ya makalisi oyo esi elobelami mpe ekomamaki na mikanda, mpo na komema yango na esika ya motuya mpo na bokokanisi mpe kotala na pete -- mibale etali ndimbola ya "etumbelo ya mpaka ya wolo", mpe misato etali ndimbola ya "etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi".

1. Ndimbola ya "Censeur ya wolo", na oyo etali Tabernakle: (a) Elingaki kozala favorisé na linguistique na grec hellenic to classique, kasi te na grec helleniste ndenge basusu bakanisaki liboso -- bakisa ngai moko liboso ya bolukiluki ya monene ya lelo; (b) elongoli ata moke te kolobela "etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" esika nyonso na tabernakle, nzokande ezali komonana mingi na makomi ya Kondimana ya Kala (c) ata mpaka moko te oyo elobelami ezala na makomi ya Kondimana ya Kala to na mikanda mosusu ya masolo ya kala oyo namoni etangami lokola biloko ya ndako "na" Esika eleki Bosantu, mpe moko te ya wolo oyo elobelami lokola esalelamaki kati na yango. Longola se soki mpe kino bilembeteli ya masolo ya kala ekobima mpo na bolamu na yango, ndimbola oyo esengeli sikawa kotalelama lokola ya kokanisakanisa mpe na yango lokola oyo ekoki kosepelisa te.

2. Ndimbola ya "Mpani ya wolo", na Possible Reference to Temple ya Salomo na esika ya Tabernakle: Kasi (a) mokomi ya Baebale asali référence ya polele te na structure ya tempelo, kasi na tabernakle "etombolaki" na moto (8:2) mpe "esalamaki" na Moize (8:5); mpe (b) mpe elobelami ata moko te na makomi ya tempelo "oracle" (Esika eleki bosantu) lokola ezali na biloko mosusu ya ndako longola se sanduku ya kondimana mpe bakeruba oyo ezipaka yango. Na yango, makomi oyo elobeli tempelo ya Salomo epesi lisalisi moko te mpo na kosilisa mokakatano oyo ezali na Baebale 9:2-4 .

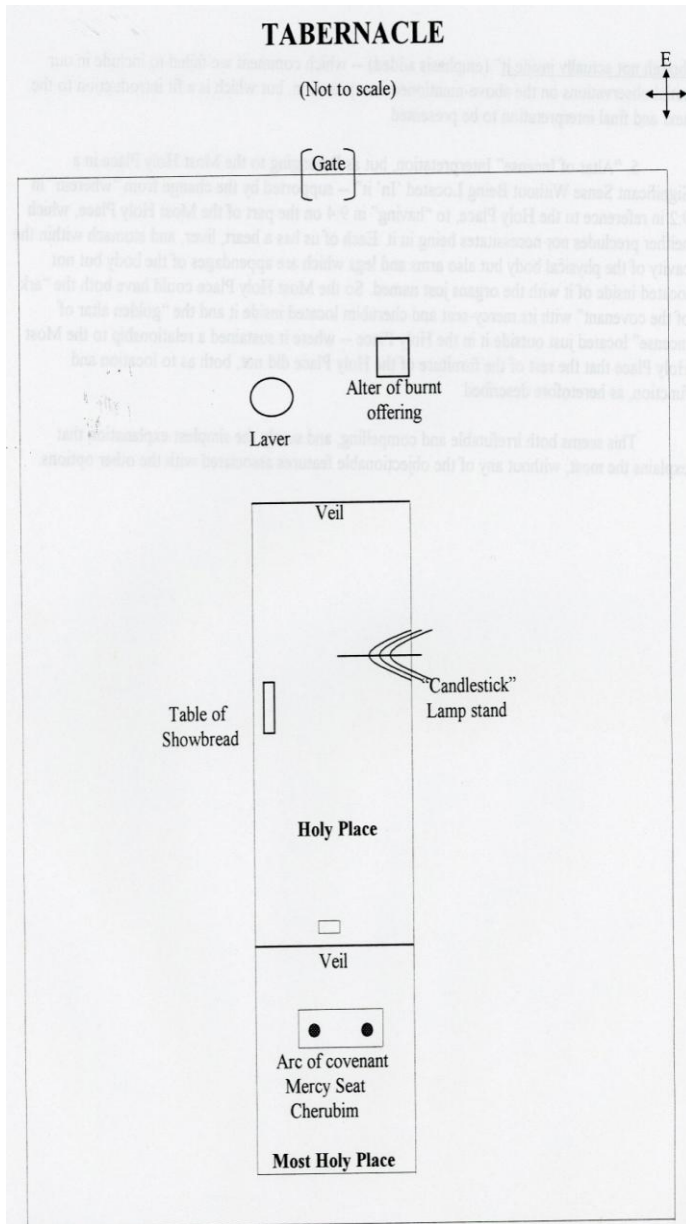
3. "Etumbelo ya mpaka ya malasi" Ndimbola, kasi Kotia Etumbelo na Esika Mosantu; Yango esalemaki na libongoli ya buku Emphatic Diaglott (1864) ya Benjamin Wilson. Ndimbola na ye ezalaki: "Botangi ya MS ya Vatican. Ezwami lokola kopesa solution ya mokakatano oyo endimami, mpe lokola eyokani mpenza na lisolo ya Moize." Ete ezali bongo, kasi ezali botangi oyo emonani lokola ete ezali na lisungi moko te epai na bamaniskri mosusu mingi oyo ezali naino, mpe epai ya bato ya mayele na makambo ya makomi etalelami lokola ya lokuta. Ata Westcott mpe Hort, oyo bazalaki kopesa motuya mingi na Maniskri ya Vatican na mobimba na yango (ezali mingi mingi, bamosusu bakanisaki), na esika ya kokotisa yango na mokanda na bango ya sika ya Kondimana ya Sika na Greke, batyaki yango na "List of Noteworthy Rejected Readings" na bango. Donc, version ya Wilson na point oyo ezali na soutien infinitesimale boye que ezali précaire ya ko adopter yango.

4. "Etumbelo ya mpaka ya malasi" Ndimbola, kasi kondima ete Mokomi ya Baebele akanisaki na libunga ete etumbelo ya wolo ezalaki na kati ya rido" -- elingi koloba, na kati ya Esika ya Bosantu koleka. Yango emonisami na buku The Cambridge Commentary on the New English Bible (1967). Ezali komonisa, nzokande, kotelemela (a) kaka te bofuli ya mokomi ya Baebele kasi mpo na kotelemela (b) ya ye ya Kala Bososoli ya Kondimana, oyo emonani lokola monene mingi mpo na ye kosala libunga ya ndenge wana, soki apemamaki Na yango, ekoki kondimama te lokola solution ya kosepelisa.

Mingi koleka oyo endimami ekozala commentaire ya A. E. Harvey na Companion to the New Testament (ya Biblia ya Lingelesi ya Sika), kolobaka ete: "Ezali likambo ya kokamwa ete mokomi oyo amonani lokola azali kokanisa etumbelo oyo na shambre ya kati -- longola se soki azali kolobela yango lokola adjont nécessaire ya chambre ya kati, atako ezali mpenza na kati na yango te" (accueil ebakisami) -- commentaire oyo tozangaki kokotisa na ba observations na biso ya liboso na oyo tolobeli likolo ndimbola, kasi oyo ezali maloba ya ebandeli oyo ebongi mpo na ndimbola oyo ekolanda mpe ya nsuka oyo esengeli kopesama.

5. Ndimbola ya "Etumbelo ya mpaka ya malasi", kasi lokola Kozala ya Esika ya Bosantu koleka na Ndimbo ya Ntina Kozanga Kozwama 'Na' yango" -- esungami na mbongwana uta na "esika" na 9:2 na oyo etali Esika Mosantu, kino na "kozala na" na 9:4 na ngambo ya Esika ya Bosantu koleka, oyo epekisi te to esengaka te kozala na kati na yango. Moko na moko kati na biso azali na motema, na kati na yango. foie, mpe libumu na kati ya cavité ya nzoto ya mosuni kasi lisusu maboko mpe makolo oyo ezali ba appendages ya nzoto kasi ezali na kati na yango te na binama oyo euti kopesama nkombo Na yango Esika oyo eleki bosantu ekokaki kozala na ezala "sanduku ya kondimana" na kiti na yango ya ngolu mpe bakeruba oyo ezali na kati na yango mpe "etumbelo ya wolo ya mpaka ya malasi" oyo ezali kaka libanda na yango na Esika Mosantu -- esika oyo esimbaki boyokani na yango Esika Mosantu-Eleki oyo biloko mosusu ya ndako ya Esika Mosantu ezalaki te, ezala na oyo etali esika mpe mosala, ndenge tolobeli yango tii sikoyo.

Yango emonani lokola ekoki koboya te mpe kotindika, mpe na ntembe te ndimbola ya pete oyo ezali kolimbola mingi, kozanga ata moko ya makambo ya koboya oyo esangisi na banzela mosusu.

Makambo na Lola Epetolami

Baebel 9:23

Texte: "Esengelaki bongo kopetola bakopi ya biloko na lola na [mbeka ya banyama] oyo; kasi biloko ya lola yango moko na bambeka ya malamau koleka oyo."

Yango ezali kolobela bokeseni "esengeli" na eloko ya "kopetola" ya makambo ya solo ya lola mpe ya "ba copies" na yango ya mabele, mpe ezali kobimisa motuna mpo na koyeba nini ezali "biloko na lola" to "biloko ya lola" oyo esengeli kopetolama, mpe mpo na nini bazali na mposa na yango. Mpe ekoki kozala koleka makoki na biso ya koyeba na likambo nyonso lokola na ntembe te, mpamba te esili kozala likambo ya kokamwa mpo na bato mosusu ya mayele ya makomi oyo bazali na mayele mingi.

Maloba oyo euti na Bato ya mayele

1. Robert Milligan alobeli ete balobaka ete "mposa oyo tolobeli awa na likoló eutaka na lisumu ya baanzelu oyo babatelaki te esika na bango ya liboso, kasi oyo mpo na botomboki na bango babwakama na nse na Tartare (2 Petelo 2:4; Yuda 6)." "Kasi," alobi, "baanzelu bayambami te na bisika na biso, mpe basengeli te, na yango, kotindama na makasi na bosukisi na biso. Tala note na ch.2:16." (Limboli ya Baebele.)

. Nandimi ete ezali na poëmi mingi koleka teoloji na maloba."

Nzokande, na ngambo mosusu, mokambi na yango ya Baebele, Marcus Dods, akobi na koloba ete:

"Kasi ezali mpasi te mpo na kolongola na esika oyo ya argument ya mokomi inférence théologique oyo ete na sens moko boye mpe na relation moko boye ba lola esengeli kopetolama. Tabernakle ya mabele, lokola esika ya kofanda ya Nzambe, ekokaki kozala supposé kozala butu na bozali na Ye mpe kozala na mposa ya bopeto te, kasi kozala mpe esika na ye ya bokutani na bato esengelaki kopetolama. Mpe bongo ya biso." boyokani ya lola na Nzambe, mpe nyonso oyo tozali koluka kopusana penepene na Ye, esengeli kopetolama.

4. Ndenge moko mpe, Marvin R. Vincent azongeli maloba ya Delitzch boye: "Soki engumba ya Nzambe ya likoló, elongo na Esika na yango Mosantu, ebongisami, na boyokani na elaka, mpo na bato ya kondimana, ete bakoka kozwa boyokani ya kokoka elongo na Nzambe, boye mbeba na bango esili kobebisa biloko wana ya bulée lokola mpe ya mabele, mpe esengeli kopetolama na lolenge moko na mobeko ya momeseno." eponami mpo na oyo ya nsuka, kaka na makila ya moto ya kozanga kokoka te, kasi ya mbeka ya kokoka" (Boyekoli ya maloba na Kondimana ya Sika).

5. Nzokande, Albert Barnes asali mokuse ya likambo yango na maloba oyo: "Kosalelama ya liloba epetolami, oyo esalelami awa mpo na lola, elakisi te ete lola ezalaki liboso ya bosantu te, kasi elakisi ete sikawa ekómi na nzela ya basumuki; to ete bakoki koya kosambela kuna na lolenge oyo endimami" (Notes on the New Testament).

6. Epai mosusu, Robert Milligan alobi lisusu: "Eloko moko te ya moke koleka bopetoli ya solo ya 'biloko ya lola' ekokokisa, emonani na ngai, na bosembo nyonso masengami ya makomi. Mpe na yango nazali na mposa ya kokanisa ete mpo na lelo, ata moke te, oyo ezali mpo na biso mingi koleka likambo ya kondima na esika ya filozofi. Ntango tokoki kososola malamumu mpe kolimbola boniboni Nzambe azali mosantu koleka anzelu moko ya bule." (Rev. 15:4), mpe ndenge ezali ete likoló mpenza ezali peto te na miso na ye (Yobo 15:15), tokoki bongo mbala mosusu kososola polele koleka biso sikoyo, ndenge ezali ete 'biloko ya likoló,' eyambi ata engumba ya Nzambe ya bomoi, Yelusaleme ya likoló, esengeli kozala na mposa ya kopetolama na makila oyo ezali kokundola Yesu. Likambo yango moko emonani lokola ete emonisami polele na kati . makomi na biso, kasi ntina na yango ezali polele boye te."

Na nsima atuni ete: "Ekoki kozala mpo na likambo oyo, ete mingi kati na basantu bandimamaki na Lola na kozelaka liwa ya Klisto, mpe ete atako balongisamaki na kondima, na nzela ya ngolu

mpe motema molai ya Nzambe, atako bongo basengaki kosalela makila ya Klisto na bopeto ntango esopamaki, mpo na kokómisa yango mosantu mpenza. Talá banoti na ch.9:15." (Limboli ya Baebele.)

Tokokende liboso na likanisi ete Milligan, na fraze na ye ya liboso oyo totángi awa na likoló, kasi Barnes te, azali na ntina. Kasi tosengi bozala na makanisi liloba ya oyo ya nsuka "liboso," mpe ndenge moko motuna ya Milligan oyo touti koloba, oyo nyonso mibale tokozala na libaku ya kolobela lisusu na nse ya "Botali ya bosukisi."

Botali oyo euti na Makomami

1. Boyokani ya Yambo mpe Tabernakle ya Mabele. "Bakopi ya biloko na lola" ezalaki tabernakle ya mabele oyo Moize atongaki mpe biloko na yango mpe bisaleli na yango (vs.1-5, 18-22). Bazalaki kosangana na "kondimana" to "boyokani" ya liboso oyo esalemaki na Sinai na Yisalaele ya mosuni, oyo "ebungisamaki" na makila ya bana ya ngómbe mpe ya bantaba, oyo esopamaki likolo ya "buku yango moko mpe bato banso" (vs.18-20).

Liloba ya Greke mpo na "mipesami" ezali egkekainistai, lolenge moko ya egkainizo, 1. Kozongisa sika (2 Ntango 15:8). 2. Kosala sika, lisusu (Sir. 33(36).6). 3. Kobanda, kobulisa, komipesa (Deteronome 20:5; 1 Mikonzi 8:63; I Samwele 11:14, etc.; Baebele 9:18; 10:20) -- engebene na Thayer. Milligan apesi likanisi ya "inauguré" lokola sens ya malamú koleka na 9:18, esika balobi ete "boyokani ya liboso "ebulisami kozanga makila" te. Yango eyokani na "ebandisami" ya Thayer.

(LIYEBISI: Emonani ete Thayer asengelaki kokótisa 1 Samwele 11:14 na kati ya categorie No.1, "mpo na kozongisa sika," na esika ya kokótisa categorie N.3.)

2. Boyokani ya Mibale to ya Sika mpe Tabernakle ya Lola. Boyokani to kondimana ya "ya liboso" elongolamaki na Klisto, "ete atia ya mibale" (10:9), oyo "boyokani ya sika" ye azali moyokanisi (9:15), mpe makila na ye ezali makila ya kondimana oyo elobelami (Matié 26:28; Marko 14:24; Luka 22:20; 1 Bakolinti 11:25) -- na nzela na yango makila "akotaki na kati mbala moko mpo na libela na esika mosantu [lola yango moko, Baebele 9:24], lokola azwi bosikoli ya seko" (Baebele 9:12).

"Tozali na ... nganga-nzambe monene, oyo afandaki na loboko ya mobali ya kiti ya bokonzi ya Nkolo na lola, mosali ya esika mosantu, mpe ya tabernakle ya solo, oyo Nkolo atelemisaki, kasi moto te [na bokeseni na kopi ya mabele]. oyo ezali kopi mpe elili ya biloko ya likoló, .

"Mpo soki makila ya bantaba mpe bangómbe [oyo bapesaki na nse ya kondimana ya liboso], mpe mputulu ya ngómbe-mwasi oyo ezali kosopa baoyo babebisami, ekosantisama mpo na bopeto ya nzoto [ya molulu]: makila ya Klisto, oyo na nzela ya [to, Molimo na ye] ya seko amipesaki kozanga mbeba epai ya Nzambe, ekopetola lisosoli na bino na misala oyo ekufá mpo na kosalela Nzambe ya bomoi?" (9:13-14).

(LIYEBISI: Botala ndenge nini "komipesa," "kosantisama," mpe "kopetola" emonani lokola ezali na boyokani makasi. Mpe yango ebakisami makasi na maloba ya 1 Batesaloniki 4:3-7, ndenge elandi: "Mpo yango ezali mokano ya Nzambe, ata bosantu na bino; ete boboya pite; ete moko na

moko kati na bino ayeba komizwa na mbeki na ye moko na bosantu mpe na lokumu, kasi te." na mpasi ya mposa ya nzoto, lokola bato ya bikólo mosusu oyo bayebi Nzambe te;

Lisusu, "ntango apesaki mbeka moko mpo na masumu libela, [afandaki] na loboko ya mobali ya Nzambe; ... Mpo na likabo moko asili kokoka libela baye basantisami" (10:12-14). "Mpe nakokanisa lisusu masumu na bango mpe mabe na bango te" (v.17).

LISAKOLI: Yango elingi koloba te ete ntango moto akómi moklisto, ata masumu oyo akoki kosala na mikolo ezali koya, mpe na nsima batalelaka yango; kasi nde elakisi ete mbala moko lisumu nyonso elimbisami ezali, na bokeseni na nse ya mobeko ya Mose, ekanisami lisusu te mbula na mbula mpe esengeli komikundama mpo na mbala na mbala mbula na mbula, kasi elimbisami mpo na ntango nyonso oyo ekoya, Kasi bokasi ya makila ya Yesu Klisto ezali kokoba mpo na ntango nyonso mpo na kozala na nzela mpo na bopetoli ya masumu oyo esalemi na baklisto nsima ya kokoma bongo.)

3. Matomba ya kosalela na nse ya Boyokani ya Sika Mpo na Baoyo Bazali Naino Na Mabele. Na moboko ya bonganzambe monene ya Klisto mpe mapamboli ya likolo oyo yango epesaka, bakristu bapesameli toli ya "kopusana penepene na mpiko na kiti ya bokonzi ya ngolu [oyo esengeli kokanisama lokola ezali na lola], mpo ete tokoka kozwa mawa [oyo esangisi bolimbisi ya masumu lokola esengeli] mpe kozwa ngolu mpo na kosunga biso [soki te mpe] na ntango ya bosenga" (4:16). "EZALI na yango, bandeko, mpiko ya kokota na esika mosantu [esika Klisto mpe "kiti ya bokonzi ya ngolu" bazali, mpe matomba ya makila na ye oyo esopamaki esengeli kozwama] na makila ya Yesu, na nzela oyo apesaki mpo na biso, nzela ya sika mpe ya bomoi, na nzela ya elamba, elingi koloba, mosuni na ye; mpe TOZALI na nganga-nzambe monene monene likolo ya ndako ya Nzambe; topusana penepene na motema ya solo na mobimba." ya kondima" (10:19-22a).

(LIYEBISI: Kopusana "pene" oyo tozali kosala sikawa [na nzela ya "elikya ya malamumu koleka" oyo tozali na yango na Klisto, 7:19] emonani lokola ezali na nzela ya losambo ya sembo mpe losambo ya solo mpe botosi, ntango tozali kozala bozongi ya Klisto, nganga monene na biso monene, mpe bosilisi ya lobiko na biso [9:27-28; tala Yoane 14:1-3; 1 Batesaloniki 4:13-18] -- lobiko "na nsuka" [Baebale 7:25]. basambelaka ngai mpamba, bazali koteya lokola mateya na bango malako ya bato" [Matié 15:6b-9, ASV -- KJV ya v.6 etangami, "Bato oyo bapusani penepene na ngai na monoko na bango, mpe bazali kokumisa ngai na mbebu na bango; kasi motema na bango ezali mosika na ngai".])

Makambo oyo bamonaki mpo na kosukisa

1. "Biloko na lola," to "biloko ya lola," esengeli kozala makambo ya solo oyo tabernakle ya mabele mpe biloko na yango mpe misala na yango ezalaki "ba copies," mpe ekomonanaka lokola esangisi ezala lingomba na mabele mpe lingomba ya basikolami na lola (tala 12:22-24). Esika eleki bosantu, oyo ezalaki bobakisi na yango mpe na nzela na yango Esika eleki Bosantu ezalaki yango moko ekota, esengeli kozala lingomba na mabele. Yango ekoki komonana na likambo oyo ete bakristu balobaka ete bazali na "bisika ya lola kati na Klisto: (Baefese 1:3; 2:6), mpe ete "bana mboka na biso ezali na lola" (Bafilipi 3:20) -- lingomba ezali bokonzi ya Nzambe na mabele, oyo, kati na makambo mosusu, babengaka yango "bokonzi ya lola" (tala Matai 16:18-19).

2. Na ntembe te Milligan akoki mpenza te kozala na mbeba mpo na koboya likanisi oyo elobi ete lola esengelaki kopetolama na makila ya Klisto mpo na baanzelu oyo basalaki masumu mpe babwakaki yango lokola mbano, lokola na 2 Piere 2:4 mpe Jude 6 -- mpo, lokola emonisami na Milligan, baanzelu bayambami te na ba prémis ya Epistier 9. 2:16-17).

3. Milligan azalaki na eyano te na motuna na ye moko, mpe ekozala malamumu soki tozala dogmatique te na oyo etali yango. Kasi tokoki na litomba kolukaluka mpe kotalela makambo oyo yango ekoki kobimisa. Motuna na ye ezalaki: "Ekoki kozala mpo na likambo oyo, ete mingi kati na basantu bandimamaki na Lola na kozelaka liwa ya Klisto, mpe ete atako balongisamaki na kondima, na nzela ya ngolu mpe motema molai ya Nzambe, atako bongo basengaki kosalela makila ya Klisto na bopeto ntango esopamaki, mpo na kokómisa yango mosantu mpenza. Talá banoti na mok. 9:15."

Mokapo 9:15, lokola Milligan atangi yango, elobi ete Klisto azali "moyokanisi ya kondimana ya sika, ete liwa [ya ye moko] esalemi mpo na kosikola mabunga oyo ezalaki na nse ya kondimana ya liboso, baoyo babengami bakozwa elaka ya libula ya seko."

Kasi yango elobi te ete basilaki kozwa yango. Mpe Mokapo 11:39-40, nsima ya kopesa bandakisa uta liboso mpe nsima ya mpela, mpe na eleko ya Patriarche mpe ya Moize, ya mibali mpe basi ya kondima, elobi boye: "Mpe bango nyonso, lokola bapesaki litatoli epai na bango na nzela ya kondima na bango, bazwaki elaka te, Nzambe apesaki eloko moko ya malamumu koleka mpo na biso, ete longola se biso, bakozala ya kokoka te."

Mpe mpo na Davidi, oyo akotisamaki na liste wana ya bato ya sembo (11:32), ntoma Petelo alobaki na Pantekote nsima ya lisekwa mpe bomati ya Klisto, ete "akufaki mpe akundamaki, mpe lilita na ye ezali elongo na biso kino lelo," mpe na bosikisiki ete "amataki na lola TE" (Misala 2:29,34).

Lisusu, oyo ezalaki solo mpo na Davidi ekokaki kozelama kozala solo mpo na basusu nyonso, longola se soki Enoka (Baebele 11:5-6) azalaki exception, oyo abongwanaki mpo na kokutana na liwa te mpe azwamaki lisusu na mabele te, kasi mbala mosusu amemamaki ezala na Lola to soki te na Hadès, toyebi te oyo nini, longola se ete oyo ya nsuka ezali libosoliboso mpo na milimo ya bakufi liboso ya lisekwa -- mpe Eliya, oyo alobelami te na Baebele 11, akokwea na kati ya Enoka (2 Mikonzi 2:11-12).

Kasi, ata soki bango mibale bazalaki ba exceptions na oyo elobami na Baebele 11:39-40, balingaki mpenza te kozala "mingi" ya Milligan. Kasi, soki bazalaki ba exceptions ya boye mpe bamemaki bango na Lola na esika ya kokende na Hadès, oyo Milligan alobaki na ntina ya Lola "mingi" oyo ezalaki kobebisa ekokaki atako bongo kokanisama kozala solo mpo na bozali ya Enoka mpe Eliya.

Hadès ezali esika ya milimo oyo elongwi kati na liwa mpe lisekwa mpe elakisami te lokola oyo elongolami mpamba mpe esili kino na lisekwa mpe bosambisi ya bato banso (Emoniseli 20:11-15) -- na ntango wana ("mokolo ya nsuka") bakufi nyonso ya sembo bakosekwa (Yoane 6:39,40,44,54). Na yango, ekoki kozala ete bilimu ya bakufi nyonso etikali na Hadès tii ntango nzoto na bango ekosekwa. Kasi molimo ya Klisto etikalaki na Hadès te, mpo ete asekwaki uta na bakufi (Misala 2:31), mpe mikolo ntuku minei na sima amataki na lola (1:3, 9-11) -- ya liboso, ekomonanaka lokola, akufaka lisusu te (tala Misala 13:34).

Lisusu, na ntina na liwa mpe lisekwa ya Klisto, “elamba ya tempelo epasuka na biteni mibale banda likoló tii na nse; mpe mabelé eninganaki; mpe nzoto mingi ya basantu oyo balalaki mpongi esekwi [oyo elimbolaki polele ete milimo na bango etikalaki mpe na Hadès te]; mpe kobima na malita nsima ya lisekwa na ye bakotaki na esika mosantu.” engumba mpe abimelaki bato mingi” (Matié 27:51-53).

Motuna: Bozongi na bango na bomoi ezalaki kaka mpo na mwa ntango, to bamataki na likoló elongo na Klisto? Ete tokoki koyanola na ntembe te. Kasi ezali na likoki ete oyo ya nsuka ezali solo. Baefese 4:8 ezali kolobela Nzembo 68:18, oyo esalelami mpo na Klisto, elobi ete, "Ntango amataki likolo, akambaki bokangami, mpe apesaki bato makabo." Yango ezalaki kolanda momesano ya bokoti ya elonga ya ba généraux militaires nsima na bitumba minene ya elonga -- kokamba contingent ya bakangami lokola preuve ya elonga na banguna mpe kobwaka makabo na bato na nzela ya botamboli uta na biloko bizwamaki na bitumba. Makabo oyo epesami na bato na likambo ya bozongi ya Klisto na lola ezalaki makabo ya molimo na lingomba ya liboso, engebene na Baefese 4:11-12.

Ntina oyo citatio esalemaki na Nzembo 68:18 etalelaki eloko mosusu te longola se "makabo oyo epesami na bato"; kasi citatio yango moko esalaki bongo. Etalelaki “ebele ya bakangami,” ndenge ebongolami na mopanzi ya Biblia King James Version. Soki yango ezali mbala mosusu kolobela baoyo basekwaki nsima ya lisekwa ya Klisto (oyo ekoki mpenza kozala bongo), bazalaki bakangami ya Satana tii ntango Klisto abimisaki bango mpe bamemaki bango na likoló ntango amataki mpe alakisaki bango elongo na ye moko lokola elembeteli ya elonga na ye likoló ya Satana mpe liwa, oyo balobelami na Baebele 2:14-15.

[Liyebisi: Mpo na botalisi ya kobakisa ya ntango milimo ya bayengebene ekokende mpo na Hadès tala Molimo na Yo Ekokende Wapi Ntango Okokufa?, Joe McKinney, www.thebiblewayonline.com. -rd]

4. Bokanisa likambo oyo, bongo: Ete (a) uta Klisto asekwaki uta na bakufi na nzoto moko oyo akufaki kati na yango atako ebongwanaki uta na oyo ekufaka mpe oyo ebebaka kino na oyo ekufaka te mpe oyo ekoki kobeba te, lokola elobami na 1 Bakolinti 15:53-54, mpe (b) lokola "asalamaki lisumu mpo na biso" (2 Bakolinti 5:21), mpo ete "Yehova azali na yango." atyaki likolo na ye mabe ma biso banso" (Yisaya 53:6), ekokaki te (c) bokoti na ye na lola (mpe oyo ya basusu soki bazalaki elongo na ye) na lolenge ya kokanisa lokola oyo ezali mbindo ya lola mpe kosala ete ezala na mposa ya kopetola liboso mpe kino Klisto asili kuna na ndenge ya elilingi kopesa makila na ye mpo na kopetola mpe komikabi, oyo azali komonisama lokola asali?

5. Na nsuka, atako tokoki te koyanola ezala na mituna ya Milligan to na biso moko na bondimi, tokoki atako bongo kozwa litomba monene na kotalela na mozindo (a) koyina ya nsomo ya Nzambe mpo na lisumu, (b) mbano ya nsomo ndenge moko ya lisumu mpe etumbu oyo esengeli kofutama na esika ya biso soki tolimbisami, mpe (c) ngolu ya kokamwa, oyo eleki ndelo ya Nzambe elakisami mpo na bosikoli ya bato uta na lisumu mpe etumbu na yango ya seko na nzela ya Klisto Yesu, Nkolo na biso, oyo Nzambe atie mpo na kozala "libonza, na nzela ya kondima, na makila na ye, . . . ete ye moko azala sembo mpe molongi ya moto oyo azali na kondima na Yesu"

(Baloma 3:25-26; tala 1 Yoane 2:2-1), mpe (d) kozala na botondi ntango nyonso mpe mingi mpo na yango. Yango nde ntina monene oyo tozali na yango kati na makambo oyo tolobeli liboso, nzokande, lokola Paulo agangaki, "boniboni bikateli na ye ezali kolukama te, mpe banzela na ye eleki kolandelama!" (Baloma 11:33).

Mpiko amd Elendiseli Mokapo 10:19-25

I. LILOBA YA EBANDELI.

Oyo ezali eteni ya bozwi ya hortatory, na bilendiseli na yango oyo etongami likoló na makambo ya ntina mingi oyo esilá kotyama (4:14 - 10:18) to na bosukisi oyo euti na yango. Makambo mazali na boyokani na oyo tozali na yango (vs.19-21), ekotisami na liloba "kozala na yango." Mpe moko na moko ya masengi ebandi na fraze "Tika biso" (v.22, 23, 24).

II. MAKAMBO YA SOLO: "KOZALA" (Vs.19-21).

1. "Bongo, bandeko, na mpiko ya kokota na esika ya bule na makila ya Yesu" (v.19). "Esika mosantu" awa ezali "likoló yango moko," oyo Klisto ye moko akoti mpo na biso, na, lokola, makila na ye moko, mpe na nzela na yango -- mpe na nzela na yango azwi bosikoli ya seko mpo na biso (9:24-25; tala V. 11-12).

Ntango "tokoti na esika mosantu na makila ya Yesu," tokoti "na nzela oyo apesaki mpo na biso, nzela ya sika mpe ya bomoi, na nzela ya elamba, elingi koloba mosuni na ye" (vs.20) -- oyo ezali mpe koloba, bomoto na ye. Ezalaki bobele mpo ete amizwaki ezaleli ya moto nde akokaki kokutana na liwa mpe kozala na makila mpo na kosopa mpo na biso (tala 2:14-17). Mpe ntango amataki lisusu na lola, ezalaki na nzoto na ye ya moto oyo asekwaki (ebongwanaki lokola oyo ya biso ekozala, tala 1 Bakolinti 15:50-52 mpe Bafilipi 3:20-21). Akomaki bongo mokomi (archegos, kapiteni, to mokambi mokonzi) to lobiko na biso (Baebele 2:10). Lisusu, tango akoya mbala ya mibale, ekozala "mpo na lobiko" ("na nsuka," 7:25) "mpo na baye bazali kozala ye" (9:28). Akoya koyamba biso epai ya yemei; mpo ete esika azali, biso mpe tózala kuna (Yoane 14:3). Na sima tokota mpenza "na esika mosantu" esika azali mpo asikolami "na makila ya Yesu."

Kasi sikoyo, tosalaka yango kaka na elimo, na bolingo mpe losambo na biso. Kasi oyo ezali na ntina eleki soki tolingi kokota mpenza na nsima ya mwa ntango. Mpe ekoki mpe esengeli kosalema na "mpiko," mpo ete tosikolami "na makila ya Yesu" mpe tozali na ntina monene koleka mpo na kozala bokoti ya solosolo ntango Klisto akoya lisusu. Mpe "mpiko" wana ezali motó ya likambo oyo eleki monene na mokanda na biso (3:6; 4:16; 10:19, 35). Ezali bozoba te to bozoba te, kasi mpiko, elikia, mpe bopemi, oyo etongami na oyo esalemi mpo na biso na Nzambe na nzela ya Klisto mpe elakamaki na biso mpo na mikolo mizali koya.

2. "Mpe kozala na nganga-nzambe monene likolo ya ndako ya Nzambe" (vs.19) -- elingi koloba, Yesu Klisto, oyo bonganganzambe na ye elobelamaki na 1:3, mpe emonisami na ndenge ya sipesiale banda 4:14 -- kopesaka bondimisi nyonso oyo ezali na nsé mpe kolongisa "mpiko" oyo epesameli mitindo, mpe bilendiseli oyo elandi.

III. MASOLO: "TIKA BISO" (Vs.22-25).

1. "Tika topusana penepene" (v.22) -- elingi koloba kokoba kopusana penepene -- "na kiti ya bokonzi ya ngolu [na lola], po tozwa ngolu, pe tozwa ngolu ya kosunga biso na tango ya bosenga" (tala 4:16).

a. "Na motema ya solo" -- na bosembo nyonso, na molende, mpe na bosembo.

b. "Na bondimi mobimba" -- to "na bondimi mobimba" -- kondima liloba ya Nzambe na nzela ya Klisto (tala Baloma 10:17).

c. "Kozala (na, temps parfait na original) mitema na biso esopami uta na lisosoli ya mabe" -- oyo etali kozala na "motema ya solo" -- kosopama ya elilingi na makila ya Klisto (cf. 9:14,18-22) -- ekokani na kozala na mitema na biso epetolami na masumu, mpe na bososoli ya masumu (tala 10:2) -- ekokani lisusu na kozala na bilamba na biso oyo esukolamaki mpe ekómi mpembe na makila ya Mwana-Mpate (Emoniseli 7:14).

LISAKOLI: Na ntembe te, esengeli kotalela likambo oyo mpe likambo oyo elandi esika moko lokola ete esalemaki elongo.

d. "Mpe lokola (tozalaki) na nzoto na biso esukolamaki na mai ya peto" -- botalisi ya polele na libatizi ya bakristu (tala Misala 10:47-48) -- moto mobimba, molimo, mpe nzoto, esantisami mpo na Nzambe (tala Baloma 12:1; 1 Bakolinti 6:15,20-- molongo ya suka etangami na AV, "kumisa Nzambe na nzoto na yo, mpe na molimo na yo, oyo ezali Ya Nzambe).(Tala Misala 22:16; Ef.5:26; Tito 3:5 [tala Yoane 3:5]; 1 Petelo 3:21*) *Talá Excursus na 1 Petelo 3:21. Lokasa 60

2. "Tika tosimba makasi (vs.23) -- elingi koloba, "tosimba makasi boyamboli ya elikia na biso ete eningana te; mpo azali sembo oyo alakaki." AV ezali na "kondima," mbala mosusu mpo na liloba "koyambola," oyo ebongoli "mosala." Kasi makomi ya Greke ezali na liloba elpis, elikia, na esika ya pistis, kondima, atako yango mibale ezali na boyokani, lokola tokomona yango awa na nse. Mpe "elikya" lokola mpe "kondima" ekoki kozala "elobami" to "eyambolami." Liloba na Greke texte, "homologia," ekoki kobongolama na lolenge moko to mosusu na Lingelesi Soki mobongoli amoni yango lokola bondimi, "confession" ezali libongoli ya malamau koleka soki ekanisami lokola esakola to bondimi oyo esengami te, boye "profession" ekozala malamau.

"Elikia" ezali solo liloba ya ntina na Baebele, ezwami mpe na 3:6; 6:11,18 mpe; 7:19. Ezali bosangani ya kozela mpe mposa, mpe "kondima" ezali "kondimisa makambo oyo tozali kolikya, kondima makambo oyo emonanaka te" (11:1).

Ntina oyo epesami mpo na kosimba makasi elikya na biso ezali ete "azali sembo oyo alakaki." Mpe na likambo yango, esengeli kotalela lisusu makomi ya 6:13-20.

3. "Mpe tokanisa" (vs.24-25) -- elingi koloba "kokanisa moko na mosusu mpo na kosilikisa na bolingo mpe misala malamau" (vs.24).

a. "Kotika te kosangana na biso moko esika moko, lokola momesano ya basusu ezali" (vs.25a) -- to, "kotikala mosika na makita na biso te, lokola basusu basalaka" (NEB). A. E. Harvey alobeli likambo oyo boye: "Ezali mbala mosusu na makambo mingi koleka bobele bozangi bokasi na

kokende na ndakonzambe [oyo yango moko esengeli koboya]. Kotikala mosika ezali kopesa likanisi (na Greke, soki na Lingelesi te) kozanga kotelema ngwi elongo na baninga baklisto na ntango ya mpasi -- mpe eskeche ya bantango ya boye elandi mwa milongo mosika" (The New English Bible Companion to the New Testament, 1970, pp.706-07.) Thayer mpe bongo, na kolimbola liloba ya Greke, egkataleipo, alobi ete ekoki kolimbola "kotika na ba détroits, kotika kozanga lisungi, (colloq. kotika na libulu)."

Likambo oyo ezali kotya likebi na verse oyo ezali te kozanga kotalela malamumu bandeko ntango totiki kosangana na bango na mayangani ya boklisto, mpe kotya likebi, kobanda na verse oyo elandi (26), ezali na likama oyo tozali komitya na yango na "koyangana" te.

b. "Kasi kolendisana" (vs.25b). "Moko na mosusu," atako elobami na ndimbola, ezali te na makomi ya Greke. Liloba "kasi" ekotisaka bokeseni: "Kotika te kosangana na biso moko esika moko ... kasi kolendisana." Ntina moko, na yango, mpo na kosangana na biso ezali boyokani ya boklisto, kolendisana, kolendisana, mpe kosunga moko na mosusu -- "kotonga, mpe kolendisana, mpe kobandisa" (tala 1 Bakolinti 14:3).

c. "Mpe mingi koleka, lokola bozali komona mokolo ezali kobeleva" (vs.25c). Yango ezali kolakisa kobeleva ya mokolo ya komekama monene mpenza, ntango boyokani mpe elendiseli ya mayangani ya boklisto ekozala na mposa mingi koleka na esika ya kozala moke, mpo na kopekisa kozonga nsima mpe kobatela na lipengwi -- mokolo oyo bayebaki na ntina na yango -- mpe balobelaki bango lokola "mokolo."

Basusu bakanisaki yango lokola "mokolo ya Nkolo" ya Emoniseli 1:10, oyo baklisto ya liboso basosolaki lokola mokolo ya yambo ya poso, oyo bazalaki kosala mayangani mbala na mbala poso na poso. Kasi contexte, "kotika te" mayangani "kasi kolendisana," emonani lokola ezali kolakisa koyangana na ntina ya kolendisana, na esika ya kolimbola masenginya oyo ezali se kobakisama nokinoki na nzela ya poso mpo na kosangana na mokolo ya Nkolo oyo elandi oyo ezali kobeleva.

Basusu bataleli "mokolo oyo ezali kobeleva" lokola Boyei ya Mibale ya Klisto. Kasi, atako tosengeli komilengela mpo na yango na ntango nyonso mpe na ntango nyonso, toyebisami mbala na mbala ete toyebi te ntango nini ekozala, bakisa mpe Klisto ye moko ntango azalaki awa na mabele (Matai 24:35-44; 25:1-13; Malako 13:31-37; Luka 21:33-36; 1 Batesaloniki 4:135:3; etc.). Kasi, na Lisese ya Nkolo na biso ya ba Talentes, ezalaki na intimation ya possibilité ya bozongi na ye kozala te mpo na "ntango molai" (Matai 25:14-30 mpe v.19 mingi mingi). Ezalaki "penepene" te tango 2 Batesaloniki ekomamaki, mpe ekozala te liboso ya kobima ya lipengwi monene oyo ntoma Paulo asakolaki liboso mpo na mwa ntango oyo etyami ndelo te na mikolo mizali koya (2:1-12). Mpe ntango ntoma Petelo akomaki mokanda na ye ya mibale epai ya bakristu, bato ya maseki bazalaki kutu na ntango wana komituna soki ekosalema mokolo mosusu, mpamba te esilaki kala mingi nsima ya kolaka yango (2 Petelo 3:1-13). Atako bongo. Ntango akomaki mokanda na ye ya yambo, ezalaki ntango "mpo bosambisi ebanda na ndako ya Nzambe: mpe soki ebandi liboso epai na biso, nsuka ekozala nini na baoyo bazali kotosa nsango malamumu ya Nzambe te? Mpe, soki moyengebene abikisami na mpasi, moto oyo azangi Nzambe mpe mosumuki akobima wapi?" Yango elobamaki na kati ya "momekano ya moto" oyo bakristu bazalaki kokutana na yango (1 Petelo 4:12-19). Mpe ezali na ntina ya kondima ete "lisambisi" oyo tolobeli awa ezalaki kolobela bampasi mpe makama oyo Klisto asakolaki na Baevanzile.

Soki ezali bongo, boye ekoki kozala ete "mokolo oyo ezali kobeleva" oyo elobelami na Baebela 10:25 ezalaki mokolo ya kobeleva ya Yelusaleme, oyo esengelaki kosalema na kati ya bomoi ya nkola ya ntango moko na Klisto (Matai 24:1-34; Marko 13:1-30; Luka 21:5-32), mpe esalemaki na mobu 70 ya T.B Ekoki kozala ete Baebela ekomamaki, ntango bilembo ya kopusana na yango ekozala mingi. Esalemaki mpo matata mpe bitumba oyo ezalaki se kobakisama kati na bakonzi ya Bayuda na Palestine mpe bankolo na bango ya Baloma. Mpe lokola matata ya boye ekomaki, eteni ya Bayuda bisika nyonso na bokonzi ya Loma ekomaki mingi mpe mingi ya kozanga likama -- mpe bongo na baklisto, mpo ete na ntango wana bazalaki kokanisa mingimingi lokola lingomba ya Bayuda mpe bakristu ya bapakanu lokola Bayuda oyo babongoli Bayuda.

Nkolo asakolaki ete ekozala na bolozu oyo ekokani na mosusu te na ntango ya kozingama mpe kobeleva ya Yelusaleme, mpe apesaki malako na bayekoli na ye mpo na kokima. Mpe Eusèbe, na buku na ye Ecclesiastical History, alobi ete: "Nzokande, nzoto mobimba ya lingomba na Yelusaleme, epesamaki mitindo na emoniseli ya bonzambe, epesamaki na bato oyo endimami na ezaleli ya kobanga Nzambe liboso ya etumba, elongwaki na engumba, mpe efandaki na mboka moko boye na ngambo mosusu ya Yordani, oyo babengi Pella. Awa baoyo bazalaki kondima Klisto, balongwaki na Yelusaleme, lokola nde bato basantu basundolaki mobimba." engumba ya bokonzi yango moko, mpe mokili mobimba ya Yudea; .

IV. EXCURSUS (1 PETRE 3:21).

1 Petelo 3:21 ezali na boyokani ya ntina na Misala 22:16 oyo etali "kobeleva nkombo ya Nkolo," mpe na Misala 2:38 oyo esangisi "kolimbisama ya masumu" mpe "lisosoli malamumu." Na monoko ya makomi, "lisosoli malamumu" (Misala 23:1) ezali "lisosoli oyo ezangi mbeba epai ya Nzambe mpe bato" (24:16). AV ezali na 1 Petelo 3:21 oyo elobi ete batisimo ezali "eyano ya lisosoli malamumu epai ya Nzambe," oyo ekozala lokola elingi koloba ete ezali "mpo na bolimbisi ya masumu," nzokande Misala 2:38 elobi ezali "mpo na [to, mpo na] bolimbisi ya masumu." Mpe ASV na makomi ya 1 Petelo 3:21 ezali na batisimo lokola "kotuna lisosoli malamumu epai ya Nzambe," oyo emonani lokola ezali na ntina mingi ata moke te. Kasi na marge, elobi, "To, enquête to, recours." "Kotuna" emonani lokola ezali na ntina malamumu te na contexte oyo, kasi "appel" esalaka soki esengeli kozala "mpo na lisosoli malamumu," oyo ekoki kolimbola mpe emonani ete elingi koloba, lokola motango ya mabongoli ya maloba ya mikolo oyo ebongoli yango -- ezala lokola "appel" to oyo ekokani na yango The RSV mpe NASB bazali na yango "appel na Nzambe mpo na lisosoli ya polele." Basusu babongoli yango ndenge moko, ndenge elandi:

Goodspeed: "mposa ya lisosoli oyo ezali sembo epai ya Nzambe."

Williams: "mposa ya lisosoli ya peto liboso ya Nzambe."

Rotherham: "bosenga epai ya Nzambe lisosoli malamumu."

Moffatt: "libondeli mpo na lisosoli ya peto liboso ya Nzambe."

Montgomery: "libondeli mpo na lisosoli malamumu epai ya Nzambe."

LISAKOLI: Yango eyokani na Misala 2:38, "abatisami na nkombo ya Klisto mpo na bolimbisi ya masumu" -- elingi koloba, mpo na kozala na lisosoli malamumu epai ya Nzambe, mpe lokola emoniseli ya "mposa" ya boye.

Liloba oyo esalelami na 1 Petelo 3:21 ezali eperotema. Lexicon grec-anglais ya Thayer ya Kondimana ya Sika, elobi ete elimboli: 1. Motuna, motuna. 2. Bosenga moko. 3. Lokola maloba ya kotuna mpe ya bosenga mbala mingi esangisi likanisi ya mposa, liloba yango ezwi bongo

ndimbola na yango ya koluka na molende, elingi koloba, mposa makasi, mposa makasi. Soki bosaleli oyo ya liloba endimami, epesi biso ndimbola ya pete mpe ya boyokani ya mokapo wana ya kotungisa 1 Pet.3:21: "oyo (batisimo) ezali sikawa kobikisa biso [bino] te mpo ete na boyambi yango tolongoli bosoto ya mosuni, kasi mpo ete biso [bino] tolukaki na molende lisosoli oyo toyokani na Nzambe."

Arndt na Gingrich, na buku na bango Lexicon grec-anglais ya Kondimana ya Sika mpe mikanda mosusu ya boklisto ya liboso, balobi: 1. Motuna. 2. Kosenga, kosenga (eperotao 2, kosenga moto eloko) -- kosenga na Nzambe mpo na lisosoli ya peto 1 Pet. 3:21.

LISAKOLI: Bososoli wana ya liloba eperotema na 1 Petelo 3:21 eyokani malamumu na Misala 22:16, "telema, mpe batisimo, mpe sukola masumu na yo, kobelela nkombo ya Nkolo." Elingi koloba, na kobatisama mpo na kosukola masumu, moto azali kolakisa mposa ya motema na ye mpo na lisosoli malamumu epai ya Nzambe -- ya solo, asengeli kosala yango mpo na kobika. Na yango, batisimo ya Makomami ezali libondeli ya polele mpo na kolimbisa masumu. Kobelela nkombo ya Nkolo esangisi losambo. Ezali kobelela Nkolo.

"Mpo bokeseni ezali te kati na Moyuda mpe Mogreke: mpo ete Nkolo moko azali Nkolo ya bato nyonso, mpe azali mozwi mpo na bato nyonso oyo bazali kobelela ye. mpo ete, moto nyonso oyo akobelela nkombo ya Nkolo akobika" Baloma 10:12-13). "Mpe babomaki Stefano mabanga, kobelela Nkolo, mpe koloba ete: Nkolo Yesu, yamba molimo na ngai" (Misala 7:59).

Mpo na kobika, bongo, engebene na maloba ya Boyokani ya Sika, moto asengeli kobelela nkombo ya Nkolo, mpe kosala yango na boyokani na libatisi na ye, na boye ete ekokoma losambo ya polele mpo na bolimbisi ya masumu.

Tosukisi na oyo elandi uta na Dictionnaire théologique ya Kittel ya Kondimana ya Sika (1964): "Yango wana tokoki kobongola 1 Pet.3:21: 'Kolongola bosoto ya libanda te, kasi libondeli epai ya Nzambe mpo na lisosoli malamumu."

Lisusu: "na kotalaka v.21 tosengeli kozela alla [kasi] elandama na bopeto na ndimbola ya molimo. Na boye bosenga ya lisosoli malamumu esengeli kolimbolama lokola losambo mpo na bolimbisi ya masumu ... bolimbisi ya masumu ezali na boyokani makasi na libatisi uta ebandeli mpenza (Mk.1:4 mpe par.; Misala 2:38)." (Vol. II, lok. 688.) [Masolo mosusu na likambo oyo ekoki kozwama na Baptism into Christ, Joe McKinney, [www,thebiblewayonline.com](http://www.thebiblewayonline.com) -rd].

Sacrifice ya "More Excellent" ya AbelMokapo 11:4

Texte: "Na bondimi, Abele apesaki Nzambe mbeka moko ya malamumu koleka Kaina, na nzela na yango apesaki litatoli epai na ye ete azali moyengebene, Nzambe atatoli na ntina ya makabo na ye: mpe na nzela na yango akufaki azali naino koloba" (American Standard Version).

1. BOTALELI YA MUTU.

Liteya ya moboko ezali ete Abele apesaki likabo na kondima mpe andimami lokola moyengebene, elingi koloba ete Kaina apesaki likabo na kondima te mpe na yango andimamaki te. Kasi tosengeli koyekola na ndenge oyo tokoki ntina ya maloba (1) "epesameli na kondima" mpe (2) "mbeka oyo

eleki malamu koleka." Na makambo mosusu oyo ya nsuka ezali mpasi te koleka oyo ya liboso, mpe na yango ezali kobimisa ntembe mingi.

Liloba oyo ezali na Baebele ezali na makambo oyo elandi oyo euti na Genese 4:2b-5 : "Abele azalaki mobateli ya bampate, kasi Kaina azalaki mosali bilanga. Mpe na boumeli ya ntango, Kaina amemaki na mbuma ya mabele likabo epai ya Yehova. Mpe Abele, amemaki mpe na bana ya liboso ya etonga na ye mpe ya mafuta na yango likabo: kasi Kaina mpe likabo na ye apesaki limemya te.

Esengeli komona ete Genese elobeli eloko moko te mbala moko na ntina na kondima kasi elobeli bokeseni ya objectif kati na makabo mibale, nzokande Baebele elobeli bokeseni ya subjectif (kondima) kasi elobeli bokeseni ya objectif polele te.

1. "Epesami na Kondima." Kasi, atako kondima elobelami mbala moko te na lisolo ya Genese na oyo etali moko to mosusu, kondima ya bozali ya Nzambe elobami na ngambo ya bango mibale -- ya Kaina lokola mpe Abele, mpo ete "amemaki likabo epai ya Yehova" lokola Abele asalaki. Liloba ya Liebele oyo ebongolami "likabo" ezali minchah, oyo na LXX ebongolami thusia, to "mbeka" na Lingelesi, lokola ezwami na makomi na biso ya Liebele oyo etangami likolo -- maloba oyo ezali kolobela na makomi likabo epai ya Nzambe to nzambe.

Kasi ezali na mitindo ndenge na ndenge ya kondima -- (a) "kondima" na bozali ya Nzambe, kasi "longola misala" ya botosi, oyo ezali na matomba te, "ebotaka te," "ekufi"; mpe (b) "kondima" oyo ezali na matomba, oyo ezali komimonisa na "misala" na yango (Yakobo 2:17-26). Yakobo 2 mpe Baebele 11 emonisi polele ete ezali oyo ya nsuka nde atángami epai ya moto mpo na boyengebene. Tala lisusu ndakisa ya Kondimana ya Kala oyo elandi.

Na mai ya Meriba (Mituya 20:2-13), na oasis ya Kadeshe-barnea, oyo mbala mingi ezalaki kouta na ebale oyo ezalaki kosopana na libanga moko boye, mai ezalaki te ntango Bayisraele oyo batambwisamaki na Moize mpe Alona bakómaki, mpe bato batombokaki. Nzambe alobaki na Moize, alobaki ete: "Kamata lingenda, mpe sangisa liyangani, yo, mpe Arona, ndeko na yo, mpe lobá na libanga liboso ya miso na bango, ete ebimisa mai na yango; mpe okobimisela bango mai na libanga; bongo okomelisa lisangá mpe bibwele na bango."

Kasi bamonanaki lokola ete basilikaki mingi mpe basilikelaki bato mpo na nkanda na bango, na boye ete Moize alobaki, na libanga te, kasi na bato, kolobaka ete: "Bóyoka sikawa bino batomboki; tokobimisa bino mai na libanga oyo?" Mpe Moize "abetaki libanga na lingenda na ye mbala mibale," oyo bapesaki ye mitindo te ete asala, "mpe [atako] mai ebimaki mingi, mpe lisangá emelaki, mpe bangombe na bango." Kasi yango ezalaki nsuka ya lisolo yango te.

Yehova alobaki na Moize ná Arona ete: "Lokola BONDIMI NGAI TE, MPO NA KOBUTUSA NGAI NA miso ya BANA YA ISRAEL, yango wana bokomema LISANGA OYO TE NA MABELE OYO NAPESELI BANGO." Yango wana, bango mibale bakufaki liboso ete mokili ya elaka ekota.

Ezalaki nde mpo Moize ná Alona na libaku wana bandimaki mingi te ete Nzambe azali koleka ndenge bazalaki liboso? Emonani ete ezali bongo te. Kasi batosaki mpe mpenza Nzambe te, mpe

longola yango, bazwaki lokumu epai na bango moko mpo na likamwisi oyo Nzambe akosala na esika ya kopesa ye nkembo mpe “kosantisa” ye “na miso ya bato.”

2. "Mbeka moko ya malamau koleka." Emonani ete, na lolenge moko mpenza, Kaina, atako azalaki kondima ete Nzambe azali, andimaki te mpo na kotosa Nzambe mobimba lokola Abele. Mpo ete, “Na kondima Abele apesaki mbeka moko ya malamau koleka Kaina,” engebene King James Version, American Standard Version, mpe basusu. Nzokande, makomi ya Greke ezali bobele na pleiona thusian, “mbeka mingi.” Kasi mingi koleka na likambo nini? Na oyo etali qualité, ndenge elobami na KJV na ASV? Na oyo etali quantité, komona ba "cadeau" (plural) na ye elobelami? To, mpo na oyo etali mitindo (oyo ezali mpe ya motuya), ndenge bamosusu bakanisaki, oyo liloba "makabo" ekomidefa mpe?

Nzokande, mokanda ya Genese elobeli mpenza te lolenge mingi ya makabo oyo moko na moko apesaki. Na yango, soki, lokola bamosusu bakanisaka, elobami na likanisi ete Abele amemaki mbeka ya ndunda (mbeka ya matondi oyo na nsima ekotizamaki na mobeko ya Moize) bakisa mpe mbeka ya nyama (Ekoki kozala lokola mbeka ya masumu lokola), oyo ya liboso ezalaki te ntina ya bokeseni na makabo ya bango mibale, mpe na yango elobelamaki mpenza te, nzokande kozanga likabo ya nyama oyo Kaina apesaki ezalaki bokeseni monene. Mpe na likambo ya boye, ekokesana te na oyo ya Malako 10:46-52 koyebisa kobikisama ya moto moko ya miso kaka na Klisto ntango azalaki kolongwa na engumba Yeriko, atako engebene na Matai 20:29-34, abikisaki mibale -- mbala mosusu mpo na kolobela moko mpe koyeba ye (Bartime, mwana ya Tima) ekozala na ntina mingi mpo na batangi oyo Marko azalaki na yango na makanisi. Kasi yango, atako ekoki kosalema, to soki ata likambo oyo ekoki kosalema, ezali likambo oyo endimami mpenza te na kotalela makomi ya Genese mpe ya Baebete.

Mpe mabongoli mingi, kozanga kotalela yango lokola nzela ya kopona, ezali kolinga likanisi ya mingi na oyo etali lolenge, lokola KJV mpe ASV, oyo esi etangami, na NKJV oyo ebongolami lolenge moko. Mpe ezali na mwa bandakisa na makomi ya Kondimana ya Sika epai wapi esalelami na ntembe te bongo, atako esalelami mingi mingi mpo na kolobela motango to motango. Oyo elandi ezali bokeseni uta na maloba "malamu mingi," nzokande nyonso emonani lokola ezali na boyokani na lolenge: "malamu mpe endimami mingi" (Amplifié); "mbeka ya malamau koleka" (TCNT, NASB, JB, TEV, Spencer, Oracles vivants); "mbeka ya bomengo koleka" (Moffitt); "moto moko ya mbeka oyo aleki" (Berkley); "Mbeka moko ya monene koleka" (NEB).

"Mbeka ya malamau koleka" emonanaka kozala mingi na bokeseni uta na "mbeka ya malamau mingi koleka." Kasi liloba ya Greke ya makomi na biso ezali te oyo esalelami na mikapo mosusu ya Baebete mpe ebongolami "malamu" (1:4; 7:7,19,22; 8:6; 9:23; 10:34; 11:35) -- elingi koloba, kreisson. Mpe Alfred Marshall, na buku na ye ya Greke-Anglais Interlinear (pene na momesano na mikolo na biso) azali na oyo elandi na Lingelesi na nse ya liloba ya Greke mpo na "mingi": "a greater (? Better)." En d'autres termes, na ye ezali na mua ba réserves sur "meilleur" kozala sens ya texte.

Libongoli ya Rheims mpe Rotherham, "mbeka ya mobimba koleka," ekoki kolimbolama na lolenge to na motango (na oyo etali mituya to mitindo). Bobongoli ya Wemouth, Williams, mpe RSV, “mbeka oyo endimami mingi,” atako ezali polele ete ezali komonisa makambo ya solo, emonisi te mpo na nini endimami mingi.

Nzokande, Goodspeed alobi yango: "Kondima esalaki ete mbeka ya Abele ekóma monene na miso ya Nzambe koleka oyo ya Kaina." Yango mpe, atako ezali polele solo, mpamba te kondima, oyo euti na koyoka liloba ya Nzambe mpe ebimisaka na kotosa yango, esalaki ete Abele apesa mbeka oyo asalaki, kasi ezalaki te kati na Kaina mpe ememaki ye te na kopesa mbeka ya ndenge wana. Nzokande soki oyo Goodspeed akanaki kopesa likanisi ezali ete oyo apesaki yango moko elingaki kokoka mpe kondimama soki kaka Kaina apesaki na bosembo mpe na molende ndenge moko na oyo Abele apesaki likabo na ye, yango ekoki mpenza te kozala malamau mpo na bantina oyo esilaki kosimbama. Nzokande, likanisi wana -- ete kondima likambo moko ezali malamau esalaka ete ezala malamau mpe endimama na Nzambe -- ezali na ebele ya balandi.

II. BA QUOTATIONS EWUTI NA BATO MOSUSU.

1. A. T. Robertson, Bililingi ya maloba na Kondimana ya Sika: "Na maloba mpenza, 'mbeka mingi' (kokokanisa polus, mingi). (Wana emonani lokola bosukisi ya polele uta na oyo tomoni likolo.)"

2. Lisoló ya estrade: "Ezali momesano ya kozwa ntina na lolenge ya likabo ya Abele lokola elakisi bomikabi, mpe kokanisa ete kondima na ye emonisami na boyebi na ye ya mposa ya bomikabi ya ndenge wana, elakisi epai na ye, lokola ekanisamaki lisusu, na etinda ya Bonzambe. Likanisi oyo ya mokano ya lisolo epesameli solo likanisi na ndimbola ya oyo likabo na ye ezalaki, etalelami na." pole ya théorie ya mbeka oyo elandaki; Nkolo azalaki na limemya; elingi koloba liboso na Abele, mpe na nsima na likabo na ye." (Tozali kobomba commentaire tii na sima, na "Conclusion.")

3. Adam Clarke, Commentaire: "Mbeka mingi; lokola nde alobaki; Abel, na kondima, apesaki makabo koleka moko; mpe yango wana balobaka ete, Nzambe atalaki makabo na ye, tois doroi. Ezalela ya polele ya likambo emonani lokola ezalaki boye; Kaina mpe Abele bango mibale bamemaki makabo na etumbelo ya Nzambe, mbala mosusu etumbelo oyo etongamaki mpo na losambo ya libota. Lokola Kaina azalaki mosali bilanga, amemaki mincha, to likabo ya eukaristia, ya mbuma ya mabele, oyo na nzela na yango andimaki bozali mpe bobateli ya Nzambe, lokola mobateli ya mpate to molei ya bangombe, amemaki, kaka likabo ya eukaristia te, ya mbuma ya mabele, kasi lisusu ya mbuma ya etonga na ye lokola mbeka ya masumu epai ya Nzambe, oyo na nzela na yango andimaki lisumu na ye moko, bosembo ya Nzambe mpe ngolu, lokola mpe bozali na ye mpe bokengeli na ye, oyo azalaki ata moke te kobanga mbeba ya masumu, to bosantu ya Nzambe, asepelaki na mincha, to likabo ya matondi: Nzambe oyo akokaki te, na boyokani na bosantu mpe bosembo na ye, kozwa na bosepele na mosusu, lokola kolobelaka ye oyo azalaki Mwana na Mpate oyo abomamaki uta na moboko ya mokili, Nzambe akokaki kozwa, mpe akufaki mpenzampenza na ye kondimama. Atako mincha, to likabo ya eukaristia, ezalaki likabo oyo ebongi mpenza na esika na yango, nzokande yango ezwamaki te, mpamba te lisolo oyo etikali eyebani malamau.: (Mpo na traitement ya bozindo mpe ya kopanzana ya Clarke, tala makanisi na ye na Genese 4:3-5.)"

4. James Macknight, Mikanda ya Bantoma: "'Bapesaki Nzambe (pleiona thusian) mbeka mingi.' Na libongoli oyo, nalandi batyoli, oyo bayebisi biso ete pleiona, [elobeli] na ndenge ya kokokanisa, elakisi mingi na motango na esika ya kozala mingi na motuya, bamoni, ete atako Kaina asengelaki kopesa mbeka ya masumu, amemaki bobele 'ya mbuma ya mabele likabo epai ya Nkolo,' oyo ezalaki mbeka oyo ebongi te bana ya liboso ya etonga na ye, mpe ya mafuta na yango'; masumu."

Nzokande Kaina, lokola azalaki na liyoki ya masumu te, amikanisaki ete asengeli kopesa eloko mosusu te bobele mbeka ya misuni mpe asalaki yango mbala mosusu na mbuma ya liboso, to ya mbuma ya malamuru koleka."

*Esengeli kozal~~andenge~~ mokoverse, na Baebeli 11, elingi koloba v.4.

III. MALOBA YA NSUKA.

1. Bosukisi ya The Pulpit Commentary ndenge epesami likolo, ete likabo ya Abel endimami mpo ete andimami, mpe ata moke te mpo na lolenge ya likabo na ye, ekokani te na makambo nyonso. Lolenge ya likabo oyo apesaki ezalaki mbuma ya kondima na ye, oyo esalaki ete ye mpe na yango likabo na ye endimama. Implication ya Commentaire ezali que soki Kaina azalaki na lolenge moko ya kondima subjectivement na oyo Abele azalaki na yango, offrande na ye kaka ndenge ezalaki objectivement elingaki kozala "mingi" koleka ndenge ezalaki, kaka ndenge oyo ya Abel ezalaki "mingi" koleka ya ye. Kasi na ntembe te yango ezali bosolo mobimba te -- mpo soki azalaki na lolenge moko ya kondima ya subjectif oyo Abele azalaki na yango, alingaki kolongola te lolenge ya likabo na ndenge ya objectif oyo ekesenisaki oyo ya Abele na oyo ya ye.

Emonani ete mpo na kopesa nzela na mokomi ya eteni ya Genese ya Commentaire oyo tolubeli awa na likoló asembola mokomi ya eteni ya Baebeli na likambo yango. Kobanda na fraze, "Epai ya Abele mpe likabo na ye" (Genese 4:4), azali kopesa makanisi boye: "Kondima liboso moto na ye mpe na nsima likabo na ye (tala Mas.12:2; 15:8; 2 Kor.8:12). 'Mbeka endimami mpo na moto, kasi moto te mpo na mbeka' (Ainsworth);kasi naino 'kozanga ntembe maloba ya Mose azali kopesa likanisi ete likambo [ebakisami] ya likabo ya Abele ezalaki malamuru mingi mpe ebongi koleka oyo ya Kaina,' mpe 'moto akoki mpenza te kozala na ntembe ete yango ezalaki likanisi ya mokomi ya Mokanda epai ya Baebeli' (Prof. Lindsay, 'Lectures on Hebrews,' Edin. 1867). Ya Kaina ezalaki na kondima mingi kati na yango, oyo ezalaki mpe [ebakisami] kopesama na botosi ya mbeka na esika ya kolakisa na esika ya bokeli ya moto lokola liziba na yango oyo ebongi, soki losambo ya bonzambe elingaki kozala ya bopeto na yango formes.

Ntina ya Baebeli mokomi ya buku The Pulpit Commentary mpo na bosukisi oyo totyaki ntembe emonisami na eteni ya liboso ya maloba oyo tozongelaki epai na ye awa na likoló, boye: "Ezali momeseno koluka ntina na lolenge ya likabo ya Abele lokola elakisi bomikabi, mpe kokanisa kondima na ye oyo emonisami na kondima na ye ya ntina ya bomikabi ya ndenge wana, oyo emonisami epai na ye lokola ekanisamaki lisusu, na." Etinda ya bonzambe.Botali oyo ya mokano ya lisolo epesami solo na ndimbola ya nini likabo na ye ezalaki, kotalaka na pole ya théorie ya mbeka oyo elandaki [peut-être soit "histoire" ya mbeka to "philosophie" ekozala liloba ya malamuru koleka;

Na maloba oyo ya nsuka, tokondima kasi tokotingama ete ezali naino kopesa ntina moko te ya kondima ete kondima ya botosi ekosala te ete Kaina mpe ya Abele bápesa banyama mbeka. Mpo na oyo etali boniboni Nzambe amonisaki filozofi ya bonzambe nsima ya bosenga ya mbeka ya banyama, toyebi te. Kasi emonani lokola ete ekoki kozala ete bato ya kala bayebaki malamuru koleka ndenge Kondimana ya Kala eyebisi. Ndakisa, Yesu ayebisaki Bayuda, kolobaka ete, "Tata na bino Abraham asepelaki komona mokolo na ngai, mpe amonaki yango, mpe asepelaki" (Yoane 8:56) - - likambo oyo emonanaki te longola se emoniseli ya Kondimana ya Sika.

2. Macknight, na Mikanda na ye ya Bantoma, alobi ete batyoli "bayebisi biso ete pleiona, na ndenge ya bokokanisi, elakisi mingi na motango na esika ya mingi na motuya." Soki azali na ntina, mpamba te yango nde esalelami mingi. Kasi ezali na mwa makambo oyo ezali polele te, lokola na Matai 12:41,42; Luka 11:31,32 (eteni oyo ekokani na yango); mpe Misala 15:28, epai wapi "monene" ekoki mpenza te kobongisama na libongoli. Na mikapo oyo ezali parallèle, Yesu azali "mingi" (monene) koleka ezala Salomo to Yona. Mpe mosusu alobeli "mozito moko te monene [mingi] koleka makambo oyo masengeli." Kasi, ata na oyo ya suka, oyo ekosala ete mokumba ezala "mingi" ekozala biloko mingi na motango. Kasi na Matai 6:25 mpe bokokani na yango na Luka 12:23, kozongelaka maloba ya Yesu oyo alobaki, "Bomoi eleki [bolei] koleka bilei te, mpe nzoto eleki bilamba te?" référence lisusu ezali te ya "mingi" na numérique, kasi na valeur.

3. Na yango, emonani ete likambo nyonso te ya ntembe ya Clarke mpe Macknight ekoki komonisama na ndenge ya sikisiki, kasi mpe moko te ekoki komonisama na ndenge ya nsuka, mpe ete, soki totaleli makambo nyonso, kilo ya probabilité ezali mpenza na ngámbo na bango. To emonani bongo mpo na mokomi oyo, na kotalela makambo oyo elandi:

(a) Na makomi ya Baebele, balobaka mpenza ete Abele apesaki "mbeka mingi" koleka Kaina. Soki contexte ezali te oyo ezali kolakisa ndenge mosusu, liloba mpo na "mingi" ekoki kolimbola mingi na motango na esika ya kozala mingi na motuya, mpe makomi yango moko elobeli "makabo" ya Abele (boike).

(b) Lisolo ya Genese ezali mpe kodefisa ndimbola ya ndenge wana. Kaina amemaki lolenge moko ya likabo, elingi koloba mbuma ya mabele, kasi Abele "amemaki mpe bana ya liboso ya etonga mpe mafuta na yango." Elingi koloba, amemaki kaka te lolenge ya likabo oyo Kaina amemaki, kasi lolenge mosusu ya kobakisa -- yango wana, "makabo," na boike, lokola elobami na makomi ya Baebele.

(c) "Bana ya liboso" mpe "mafuta" (mafuta ya banyama oyo babomaki na mbeka) ezalaki bizaleli ya makabo mosusu oyo esengelaki na mobeko ya Moize bikeke 25 to koleka na nsima, mpe bongo ebandaki te na mibeko ya Sinaïte. Ezalaki mpe bongo mpo na makabo ya ndunda mpe. na nse ya mobeko ya Moize, bambeka ya banyama lokola mpe makabo ya ndunda ezalaki kosalelama lokola mbeka ya botondi, atako mbeka ya nyama kaka ezalaki kosalelama lokola mbeka ya masumu longola se na bobola makasi, ntango makabo ya ndunda oyo epesamaki ekokaki kozwa esika na yango (Levitike 5:11-13). Na yango, makabo ya Kaina mpe Abele (mpe mbala mosusu Adama liboso na bango) ezalaki ndakisa ya bikeke oyo esalemaki na mibeko bikeke mingi na nsima na Mibeko ya Moize na Ngomba Sinai.

(Makambo oyo tolombeli awa na likoló epesami mpo na eloko nyonso oyo ekoki kozala na motuya lokola likambo ya kotalela, kasi kozanga ete básala makasi mpo na kosenga yango na makasi. Mpe ba données to argument nyonso oyo ezali kokesana ekozala malamamu.)

